

Ex 33:19 avec commentaires (< Responsa)

avec les verbes חנן et רחם

פרשנים לשמות פרשת משפטים פרק כג פסוק ב

Légende
et repères chronologiques :
voir à la fin du document (page 19)

שמות פרק לג פסוק יט	TaNaKh Ex 33:19 (traduction Jacques KOHN pour Tora Temima)
וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעְבֹּר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְקִנֹּק לְפָנֶיךָ וְחַנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אַחֲךָ וְרַחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם:	Il dit : Moi, je ferai passer toute ma bonté sur ta face, j'appellerai par le Nom de Hachem devant toi, je ferai faveur à qui je ferai faveur, je ferai miséricorde à qui je ferai miséricorde.

תרגום אונקלוס מות פרס פטים פרק לג פסוק יט	Targum Onqelos (vocalisat° et traduct° : Tora Temima + LE DÉAUT) ¹
(יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעְבֹּר כָּל טוֹבִי עַל אֶפְיֶךָ וְאֶקְרִי בְשֵׁם דְּיִי קְדָמָךָ וְאֶחֱזִין לְמִן דְּאַחֲךָ וְאֶרְחֵם עַל מִן דְּאַרְחֵם:	19) Il dit : Voici que je vais faire passer devant toi toute ma bonté et je prononcerai le Nom de Hachem devant toi ; je ferai grâce à qui je ferai grâce et je ferai miséricorde à qui je ferai miséricorde.

תרגום ירושלמי מות פרס פטים כי ת פרק לג פסוק יט	Targum Yerushalmi (vocalisat° et traduct° : Site Sefaria + LE DÉAUT)
(יט) וַיֹּאמֶר הָא אֲנִי מַעְבֵּר כָּל מְכִילַת טוֹבִי קְדָמָךָ וְאֶקְרִי בְשֵׁם טַב יְיָ קְדָמָךָ וְאֶחֱזִין עַל מַה דְּחִמִּי לִיָּה לְמִיחָס וְאֶרְחֵם עַל מַה דְּחִמִּי לִיָּה לְמַתְרַחֲמָא:	19) Il dit : Et voici que je vais faire passer devant toi toute la mesure de ma bonté et je prononcerai le Nom bon de Hachem devant toi ; et j'aurai pitié de qui je juge bon d'avoir pitié et je ferai miséricorde à qui je juge bon de faire miséricorde

תרגום יונתן מות פרס פטים פרק לג פסוק יט	Targum Jonathan (vocalisat° et traduct° : Site Sefaria + LE DÉAUT)
(יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי מַעְבֵּר כָּל מְכִילַת טוֹבִי קְדָמָךָ וְאֶקְרִי בְשֵׁם מִימְרֵיהָ דְּיִי קְדָמָךָ וְאֶחֱזִין עַל מַה דְּחִמִּי לִיָּה לְמִיחָס וְאֶרְחֵם עַל מַה דְּחִמִּי לִיָּה לְמַתְרַחֲמָא:	19) Il dit : Voici que je vais faire passer devant toi toute la mesure de ma bonté et je prononcerai le Nom de la parole de Hachem devant toi ; et j'aurai pitié de qui je juge bon d'avoir pitié et je ferai miséricorde à qui je juge bon de faire miséricorde

¹ ONQÉLOS utilise le même 1er verbe que la BHS : חנן (H-N-N = "faire grâce"), alors que les autres targum^{im} ont חוס (H-W-S = "avoir pitié"). Tous ont en 2ème verbe רחם (R-H-M), traduit "faire miséricorde" par LE DÉAUT, et "être compatissant" ou "avoir compassion" par la "communauté du site SEFARIA" ; j'opterai moi-même plutôt pour "compassion" plutôt que "miséricorde".

כתר יונתן שמות פרשת משפטים פרק לג פסוק יט	"La Couronne de Jonathan" (ben Uziel) (Traduct° d'après LE DÉAUT)
(יט) ויאמר אני מעביר כל מידת טובי לפניך ואקרא בשם מאמרו של יי לפניך ואחוס על מי שראוי לו לחוס, וריחמתי על מי שראוי לו לרחם:	19) Il dit : Moi, je vais faire passer tout l'attribut ¹ de ma bonté devant toi et je prononcerai le Nom de la parole de Hachem devant toi ; et j'aurai pitié de qui est digne de pitié, et je ferai miséricorde à qui est digne de miséricorde.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד א	TALMUD BABLI. Traité Berakhot 7a (traduct° A. Steinsaltz)
<p>¹ופליגא דרבי מאיר, ²דאמר רבי מאיר: שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו, ³שנאמר: (שמות ל"ג) ויחנני את אשר אחן - ⁴אף על פי שאינו הגון, - ורחמתי את אשר ארחם - ⁵אף על פי שאינו הגון. (שמות ל"ג)</p> <p>⁶ויאמר לא תוכל לראות את פני, ⁷תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה, כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: ⁸כשרציתי לא רצית, ⁹עכשיו שאתה רוצה - איני רוצה.</p>	<p>¹Et, note la Guemara, Rabbi Yossé, affirmant que les trois requêtes de Moïse ont été satisfaites, s'oppose à Rabbi Mèir, ²lequel prétendait que seules les deux premières ont été agréées, mais pas la troisième. ³La phrase (Ex 33:19) "<i>je ferai grâce à qui je ferai grâce</i>" laisse entendre, en effet, que l'Éternel accorde sa faveur à un homme ⁴bien qu'il n'en soit pas digne. De même, —dans la suite du verset : "<i>Je prendrai en pitié qui je prendrai en pitié</i>" —Il agit de la sorte ⁵bien que la personne grâciée n'en soit pas digne. Les voies de la Providence restent insondables —même pour Moïse.</p> <p>A propos du verset suivant : ⁶"<i>Il dit : Tu ne pourras voir ma face</i>", ⁷un tana a enseigné au nom de Rabbi Yehoshoua' ben Kor'ha : "Le Saint —béni soit-il— a déclaré à Moïse : ⁸Quand je souhaitais, au buisson ardent, te "<i>faire connaître mes voies</i>", tu ne voulais pas (il "<i>cacha sa face et eut peur de regarder</i>" —<i>ibid.</i> 3:6). ⁹Maintenant que tu veux, moi je ne le souhaite plus, parce que l'heure de grâce est passée."</p>

תלמוד בבלי מסכת ראש השנה יז ב	TALMUD BABLI, Traité Rosh ha-Shanah 17b/a (traduct° Tora Temima et Steinsaltz)
<p>ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם.</p> <p>ה' ה' - אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה.</p> <p>אל רחום וחנון, אמר רב יהודה: ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר [שמות, לד י] הנה אנכי כרת ברית.</p>	<p><i>Hachem passa devant lui et cria</i> – Rabbi Yoḥanan a enseigné : Si cela n'avait pas été écrit explicitement, il aurait été impossible de le dire ! Cela nous apprend que le Saint – béni soit-il– s'est enveloppé [de son <i>talith</i>] comme un ministre officiant pour montrer à Mochè l'ordre des prières [l'ordre rituel des treize attributs de miséricorde] et qu'il lui a dit : "Toutes les fois qu'Israël pèchera, qu'ils suivent ce rituel, et je leur pardonnerai !"</p> <p><i>Hachem Hachem</i> – Que veut dire <i>Hachem Hachem</i> ? Je suis <i>Hachem</i> avant que l'homme ait péché, et je suis <i>Hachem</i> après qu'il a péché et qu'il s'est repenti [en ce que ma clémence reste inchangée].</p> <p><i>Dieu miséricordieux et bienveillant</i> – Rav Yehouda affirme : Selon un pacte conclu [par Dieu avec les enfants d'Israël], la mention des treize attributs [de miséricorde, dans la prière des jours de jeûne,] ne sera jamais vaine [et sera toujours exaucée] car, [après en avoir dressé la liste,] Dieu déclare (Ex 34:10) "<i>Voici que j'établis une alliance ...</i>"</p>

¹ L'expression araméenne מְכִילַת טוֹבִי (*mekhilat-tôvî* = "la mesure de ma bonté") des targumim Yerushalmi et Jonathan est traduite dans le "Kètèr Jonathan" par le mot hébreu מִדָּה (*middat tîvî*) qui a effectivement le même sens de "mesure", et qui sera, dès l'époque talmudique, "canonisé" (en quelque sorte) dans l'expression מְדוֹת שְׁלֹשֶׁ עָשָׂר les 13 "*middot*" = les 13 "*attributs*" de Dieu. Pour cette raison, je traduirai le plus souvent possible le mot hébreu "מדה - middah" par "attribut".

page 17a

דף יז עמוד א

... **ורב חסד** – מטה כלפי חסד, ועליהן אמר דוד [תהלים קט"ז] אהבתי כי ישמע ה'.
דרש רבא: מאי דכתיב אהבתי כי ישמע ה', אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך
הוא: רבונו של עולם, אימתי אני אהובה לפניך - בזמן שאתה שומע קול תחנוני.
דלתי ולי יהושיע ...

[...] בית הלל אומרים: ורב חסד, מטה כלפי חסד. היכי עביד?

רבי אליעזר אומר: כובשו, שנאמר [מכאן ז יט] ישוב ירחמנו יכבש עונותינו,

רבי יוסי בר חנינא אומר: נושא, שנאמר [מכאן ז יח] נושא עון ועבר על פשע.

תנא דבי רבי ישמעאל: מעביר ראשון ראשון, וכן היא המדה. אמר רבא: ועון עצמו
אינו נמחק, דאי איכא רובא עונות - מחשיב בהדיהו. (רבא אומר) מסורת הש"ס:
[אמר רבא]: כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר נושא עון
ועבר על פשע, למי נושא עון - למי שעובר על פשע.

Et plein de bienveillance – Il infléchit [la balance de la justice] vers la bienveillance.

Selon l'école de Hillel, puisqu'en vertu de l'un des treize attributs de la miséricorde, Dieu est "**plein de bienveillance**" (Ex 34:6), Il fait pencher avec bienveillance la balance en faveur des hommes moyens qui ont autant de fautes que de mérites et ne les précipite pas dans la géhenne. David dit à leur sujet (Ps 116:1) : "*Je ressens l'amour quand l'Éternel écoute ma voix, mes supplications*" (en faveur des hommes moyens), ainsi que tout le passage, notamment (verset 6) : "*Je suis pauvre* (en mérites, et donc moyen) *et (néanmoins) il me sauvera*". [...]

[...] On a vu que, selon l'école de Hillel, Dieu étant plein "**plein de bienveillance**", il fait pencher la balance en faveur des hommes moyens. Comment procède-t-il ?

D'après Rabbi Eli'ezer, il alourdit (*kovesh*) le plateau des mérites, car il est dit (Mi 7:19) : "*Il nous reprendra en pitié et donnera (yikhbosh) un poids* (décisif aux mérites contre) *nos fautes*". D'après Rabbi Yossè bar Hanina, il élève le plateau des fautes, comme s'il était plus léger que l'autre, car il est dit (ibid. 7:18) : "*Il élève le [plateau de] la faute et passe sur les méfaits pour le reste de son héritage*".

Un Sage de l'école de Rabbi Yishmael affirme, lui : en vertu de l'un des attributs de miséricorde, quand la balance des fautes et des mérites est équilibrée, Dieu élève les premières fautes, de telle sorte que les bonnes actions deviennent plus nombreuses. Mais, précise Rava, ils ne sont pas effacés après avoir été retirés de la balance. Ils s'ajoutent, le cas échéant, pour ranger le pécheur dans la catégorie des méchants s'il commet d'autres fautes qui, avec les premières, deviennent plus nombreuses que les mérites. Rava affirme que le Saint –béni soit-il– pardonne tous les méfaits de celui qui passe sur les torts qui lui ont été causés par d'autres, car il est dit : "*Il (l'Éternel) enlève [le plateau de] la faute et passe sur les méfaits pour le reste de son héritage*." Ce verset se comprend ainsi : pour qui élève-t-il [le plateau de] la faute ? Pour celui qui passe sur les méfaits commis contre lui.

פני יהושע מסכת ראש השנה דף יז עמוד ב

+ extrait du "**Pené Yehoshua**" de R. Jacob Joshua¹

ולפי"ז אתי שפיר טובא הא דאמרינן בסמוך **אילפי** ואמרי לה אילפא רמי
כתיב **ורב חסד** – **וכתיב ואמת** בתחלה ואמת ולבסוף ורב חסד, לכאורה
יש לתמוה דהא בקרא איפכא כתיב בתחלה ורב חסד ולבסוף ואמת,
אבל למאי דפרישית אתי שפיר דודאי כך היא המדה הנוהגת לדורות
בתחלה ואמת היינו בראש השנה ולבסוף ורב חסד היינו ביום הכיפורים,

משא"כ באותו שעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה סדר הי"ג מדות
אותו זמן היה ביום"כ עצמו שאמר לו הקדוש ברוך הוא שע"י הזכרת הי"ג
מדות הללו מוחל להם הקדוש ברוך הוא על עון העגל ולכך הוקבע אותו
יום ליום מחילה לדורות, והשתא אתי שפיר דבאותו זמן עצמו נתקיים
מדת ורב חסד קודם ואמת, כן נראה לי נכון ודו"ק היטב:

[**Et plein de bienveillance** – Ilfa, et certains disent que c'était le Sage Ilfa; souleva aussi (comme Rav Huna et Rabbi Eli'ezer) une contradiction : Il est écrit dans la liste des attributs de Dieu : "**Et abondant en bonté**" (Ex 34:6), et il est écrit ensuite dans le même verset : "**et vérité**", ce qui implique l'attribut de justice. Il a répondu : Initialement, au moment du jugement = "**et la vérité**", c'est-à-dire que Dieu emploie une justice stricte, mais à la fin, quand il voit que le monde ne peut pas survivre sur à un jugement basé uniquement sur la vérité et la justice = "**et abondant en bonté**", c'est-à-dire qu'il est miséricordieux.] → (traduction d'après Tora Temima)¹

Comme il est dit ici, à l'heure même où le Saint –béni soit-il– dit à Moïse l'ordre des *treize attributs*, au même moment il y eut le "*jour de l'expiation*" lui-même, comme lui dit le Saint –béni soit-il– ; c'est par l'acte de faire mémoire de ces treize "*middot*" ("*attributs*") que le Saint –béni soit-il– leur pardonne le péché du veau [d'or] et il détermine donc ainsi le jour du pardon pour des générations. Et tout cela s'arrange au mieux [?] : c'est dans ce même moment que s'accomplit l'attribut "*rav hèsèd*" ("**plein de bienveillance**") avant "*we-àèmèt*" ("**et de vérité**"), et cela me semble correct et bien documenté.

¹ R. Jacob Joshua = important commentateur du Talmud qui cherche souvent à résoudre les objections posées à Rashi par les tossafistes. "**Pené Yehoshua**" fut édité pour la 1ère fois en 1739 à Amsterdam. Ilfa suggère ici que l'ordre inversé des 2 attributs (*àèmèt* puis *hèsèd*) correspond à l'ordre des dates des 2 fêtes correspondantes (*Ro-àh ha-Shanah* puis *Yom ha-Kippurim*).

ספרי במדבר פרשת נשא פסקא מא	SIFRÉ BA-MIDBAR, Parashah Nasso, Pisqa 41 (sur Nb 6:25)
<p>ויחונך, — יחונך במשאלותיך וכן הוא אומר וחנוני את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם (שמות לג יט)</p> <p>ד"א יתן חנך בעיני הבריות וכן הוא אומר ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר (בראשית לט כא) ואומר ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה (אסתר ב טו) ואומר ויתן האלהים את דניאל לחן ולחסד ולרחמים (דניאל א ט) ואומר ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם (משלי ג ד)</p> <p>ד"א ויחונך — בדעת ובבינה ובהשכל ובמוסר ובחכמה</p> <p>ד"א ויחונך — יחנך בתלמוד תורה וכן הוא אומר תתן לראשך לזיוה חן (משלי ד ט) ואומר כי לזיוה חן הם לראשך וענקים לגרגרותך (שם/משלי/א ט)</p> <p>ד"א ויחונך — יחנך במתנת חנם וכן הוא אומר הנה כעני עבדים אל יד אדוניהם וכעני שפחה אל יד גבירתה כן עינינו אל ה' אלהינו עד שיחונינו (תהלים קכג ב) ואומר חננו ה' חננו כי רב שבענו בזה (שם/תהלים קכ"ג/ג) ואומר ה' חנינו לך קונו (ישעיה לג ב)</p> <p>[סליק פסקא].</p>	<p>6:25) "Qu'il te fasse faveur !" ("wiHunnèkka") — Et il exaucera tes requêtes, et c'est ainsi qu'il est écrit : "<i>je ferai faveur à qui je ferai faveur et j'aurai compassion de qui j'aurai compassion</i>" (Ex 33:19).</p> <p>Autre explication : il te rendra gracieux aux yeux des créatures ; et c'est ainsi qu'il est écrit : "<i>Mais Dieu était avec Joseph, il étendit sur lui sa bonté et lui fit trouver grâce aux yeux du dirigeant de la prison</i>" (Ge 39:21) ; et il est écrit : "<i>Et voici qu'Esther trouva grâce devant tous ceux qui la virent</i>" (Est 2:15) ; et il est écrit : "<i>et Dieu accorda à Daniel grâce et compassion</i>" (Da 1:9) ; et il est écrit : "<i>Tu trouveras ainsi faveur et succès aux yeux de Dieu et des hommes</i>" (Pr 3:4).</p> <p>Autre explication : Et il te fera faveur de la connaissance, de la compréhension, de l'intelligence, de la morale et de la sagesse.</p> <p>Autre explication : Et il te fera faveur dans l'étude de la Torah ("<i>Talmud Torah</i>"), ainsi qu'il est écrit : "<i>Elle [la sagesse] posera sur ta tête une guirlande de grâce</i>" (Pr 4:9) ; et il écrit : "<i>c'est une guirlande de grâce pour ta tête, et des colliers pour ton cou</i>" (Pr 1:9).</p> <p>Autre explication : Et il te fera faveur : Il te fera faveur d'un don gratuit ; et c'est ainsi qu'il est écrit : "<i>voici comme les yeux des serviteurs vers la main de leur maître, comme les yeux de la servante vers la main de sa maîtresse, ainsi nos yeux vers Yahvé notre Dieu, tant qu'il nous prenne en pitié</i>" (Ps 123:2) ; et il est écrit : "<i>Use de grâce envers nous, Seigneur ! use de grâce envers nous ; car nous sommes rassasiés par trop de mépris</i>" (Ps 123:3) ; et il est écrit : "<i>Seigneur, fais-nous grâce, en toi nous espérons</i>" (Isa 33:2). [Fin de la Pisqa].</p>

שמות רבה (שנאן) פרשת שמות פרשה ב	SHEMOT RABBAH (Sinaï) parashah 2
<p>ב, א פרשת ב. ומשה היה רעה (שמות ג א). כתיב: יודיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו רחום וחנן ה' [ארך אפים ורב חסד] (תהלים קג ז). בשר ודם עלילותיו מעוותות הן, שנאמר: ושם לה עלילת דברים (דברים כב), אבל מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמניות, שנאמר: רחום וחנן ה'. ואותן מדות הודיע הקדוש ברוך הוא למשה. שבשעה שאמר לו: הודעני נא את דרכך (שמות לג יג), אמר לו הקדוש ברוך הוא: וחנני את אשר אחן [ורחמתי את אשר ארחם] (שם/שמות לג יט), הוי: רחום וחנן [ה'].</p> <p>דבר אחר: יודיע דרכיו למשה - שהודיע הקץ למשה, שנאמר: ומשה היה רעה. לבני ישראל עלילותיו - שעשה עלילות דברים, כדי שיספרו ישראל מה שעשה במצרים, הדא הוא דכתיב: ולמען תספר באזני בנך ובן בנך [את אשר התעללתי במצרים] (שמות י ב).</p> <p>רחום וחנן ה' [ארך אפים ורב חסד] - רחום, שריחם על ישראל ולא נגעו בהם המכות; וחנן - שנתן להם חן בעיני מצרים;</p> <p>ארך אפים - שהאריך אף עמהם; ורב חסד - שהיה מטה כלפי חסד ונסתכל בטוב ולא ברע שהן עתידין לעשות.</p>	<p>2) I Parashah B. "<i>Et Moïse était berger</i>" (Ex 3:1). Il est écrit : "<i>Il fait connaître ses voies à Moïse et aux fils d'Israël ses hauts faits ; miséricordieux et bienveillant est le Seigneur, [lent à la colère et plein d'amour]</i>" (Ps 103:7-8) Pour les êtres de chair et de sang les "<i>hauts faits</i>" sont des "<i>méfais</i>", comme il est écrit : "<i>s'il lui reproche sa conduite</i>" (De 22:14.17), mais les "<i>attributs</i>" ("<i>middot</i>") du Saint, béni soit-Il, c'est la compassion, comme il est écrit : <i>Dieu est compatissant et bienveillant</i>. Et ces "<i>attributs</i>", le Saint, béni soit-Il, les a fait connaître à Moïse. C'est qu'au moment où il lui dit : "<i>fais-moi connaître ta voie</i>" (Ex 33:13) le Saint, béni soit-Il, lui dit : "<i>je ferai faveur à qui je ferai faveur [et j'aurai compassion de qui j'aurai compassion]</i>" (ibid. Ex 33:19), Oh, compatissant et bienveillant [Dieu].</p> <p>Autre explication : "Il a fait connaître ses voies à Moïse" – il a annoncé la fin à Moïse, comme il est dit : "<i>Et Moïse était berger</i>".</p> <p>"Pour les enfants d'Israël ses hauts faits" - il a fait des paroles de reproches, afin qu'Israël raconte ce qu'il a fait en Egypte, voici ce qui est écrit : "<i>afin que tu racontes à ton fils et au fils de ton fils comment je me suis joué des Égyptiens</i>" (Ex 10:2).</p> <p>"Dieu compatissant et bienveillant [lent à la colère et plein d'amour]" –</p> <p>"Compatissant", qui a eu compassion d'Israël et les fléaux ne les ont pas touchés ;</p> <p>"et Bienveillant" - qui les a rendus gracieux aux yeux des Égyptiens ;</p> <p>"Long à la colère" - qui a été patient avec eux ; "Et plein d'amour" – il penche vers la bienveillance et considère le bien et non le mal qu'ils vont faire.</p>

<p>פסיקתא זוטריתא (לקח טוב) שמות פרשת משפטים פרק לג סימן יט</p> <p>יט) ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך. אלו טכסיסי מלאכי השרת: וקראתי בשם ה' לפניך. מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא כדרך ששליח צבור יורד לפני התבה, אמר לו כל זמן שישראל חוטאין והן עושין כסדר הזה מיד הן נענין: וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם.</p> <p>אף על פי שאינו הגון, ואי אתה רשאי להרהר אחר מדותי, ולומר מפני מה יש צדיק וטוב לו, ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו, ויש רשע ורע לו, כי עת לכל חפץ ועל כל המעשה שם (קהלת ג יז), ללמד לכל באי העולם כי יש דין וחשבון, ולא יתייאש אדם מיום הדין:</p>	<p>PESIQTA ZUTARTA (< Midrash lèqah tov) sur Ex 33:19</p> <p>19) Il dit : Moi, je ferai passer toute ma bonté sur ta face — Ce sont les rites des anges de service. J'appellerai par le Nom de Hachem devant toi — Cele enseigne que le Saint, béni soit-Il, lui a montré de quelle façon un officiant descend devant l'arche, Il lui a dit : tout le temps qu'Israël pèchera, qu'ils fassent selon ce rite, il leur sera aussitôt donné réponse ; <i>je ferai faveur à qui je ferai faveur, et je ferai miséricorde à qui je ferai miséricorde.</i></p> <p>Même si ce n'est pas convenable, et que tu n'es pas digne de méditer sur mes attributs et à dire pourquoi pour le juste il y a du bien ou du mal pour lui, et pourquoi pour le méchant il y a du bien ou du mal pour lui, "car il y a un temps pour chaque affaire et pour chaque action ici" (Qo 3:17). C'est pour enseigner à tous ceux qui viennent au monde qu'il y a une compe-rendu, et que personne ne désespère du jour de jugement.</p>
<p>מדרש אגדה (בובר) שמות פרשת משפטים פרק לג סימן יט</p> <p>יט) ויאמר אני אעביר, אלו טכסיסי המלך שהם מלאכי השרת: וקראתי בשם ה' לפניך. מלמד שהראה לו כדרך ששליח הציבור יורד לפני התיבה אמר לו כל זמן שישראל חוטאים והם עושים כסדר הזה, מיד הם נענין:</p>	<p>MIDRASH AGGADAH (édition Buber) sur Ex 33:19</p> <p>19) Il dit : Moi, je ferai passer — Ce sont les rites des anges de service. J'appellerai par le Nom de Hachem devant toi — Cela enseigne que le Saint, béni soit-Il, lui a montré de quelle façon un officiant descend devant l'arche, Il lui a dit : tout le temps qu'Israël pèchera, qu'ils fassent selon ce rite, il leur sera aussitôt donné réponse.</p>
<p>ילקוט שמעוני תורה פרשת כי תשא רמז שצה</p> <p>הראני נא את כבודך [לג, יח] הראני מדה שאתה מנהיג בה העולם אמר לו אין את יכול לעמוד על מדותי, פני ילכו והניחותי לך [לג, יד] אמר רבי יוחנן משם רבי יוסי מאי דכתיב פני ילכו והניחותי לך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה המתן לי עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך מכאן שאין מרצין לאדם בשעת כעסו, אם אין פניך הולכים (כתוב לעיל ברמז ש"מ).</p> <p>ונפלינו אני ועמך [לג, טז] אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא ונתן לו. בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר הלוא בלכתך עמנו, בקש שלא תשרה שכינה על העכו"ם ונתן לו שנאמר ונפלינו אני ועמך, בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו שנאמר הודיעני נא את דרכך, אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו.</p>	<p>YALQÛT SHIMONI Torah, Parashah "Ki tissa", Rèmèz 395</p> <p>« Fais-moi donc voir ta Gloire ! » [Ex 33:18]. Montre-moi la manière ("<i>middah</i>" = "<i>attribut</i>") dont tu conduis le monde. Il lui dit : Tu n'es pas capable de tenir debout sur mon "<i>attribut</i>" ; "<i>ma face ira [= "j'irai moi-même"] et je te donnerai du repos</i>" [33:14]. Rabbi Yohanan a dit au nom de Rabbi Yossé : pourquoi est-il écrit "<i>ma face ira et je te donnerai du repos</i>" ? Le Saint, béni soit-Il, dit à Moïse : "<i>attends-moi jusqu'à ce que le visage de colère passe et je te donnerai du repos</i>" ; c'est de là qu'il n'y a rien de satisfaisant pour une personne au moment de sa colère, si "<i>ta face ne va pas</i>" [tu ne vas pas toi-même] (cf. ci-dessus, rèmèz 240).</p> <p>"<i>Et nous sommes différents, moi et ton peuple</i>" [33:16]. Rabbi Yohanan a dit au nom de Rabbi Yossé : Il y a trois choses que Moïse a demandées devant le Saint, béni soit-Il, et Il les lui a données. Il a demandé que la Shekinah plane sur Israël, et il l'a accordé comme il est écrit : "<i>Et nous sommes différents, moi et ton peuple</i>" ; il a demandé que la shekhinah ne plane pas sur les idolâtres, et il l'a accordé comme il est écrit : "<i>Et nous sommes différents, moi et ton peuple</i>" ; il a demandé de lui faire connaître les chemins du Saint, béni soit-Il, et il l'a accordé comme il est écrit : "<i>fais-moi connaître ton chemin</i>" ; il dit deant lui : "<i>Maître du Monde, pourquoi y a-t-il un juste touché par le bonheur et un juste touché par le malheur, un méchant touché par le bonheur et un méchant touché par le malheur ?</i>"</p>

אמר לו צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו צדיק בן רשע, רשע וטוב לו רשע בן צדיק, רשע ורע לו רשע בן רשע.

איני והכתיב פוקד עון אבות על בנים וכתיב לא יומתו אבות על בנים,

לא קשיא הא באוחזין מעשה אבותיהן בידיהן הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהן בידיהן.

אלא הכי קאמר צדיק וטוב לו זה צדיק גמור, צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור וכו'.

ופליגא דרבי מאיר דאמר רבי מאיר ב' נתנו לו ואחת לא נתנו לא שנאמר וחנותי את אשר אחון אף על פי שאינו הגון ורחמתי וגו' אפילו אינו הגון:

ויאמר הנה מקום אתי [לג, כא], אמר רבי יוסי בן חלפתא הנה אני במקום הזה אין כתיב כאן אלא הנה מקום אתי וגו' מקומי טפל לי ואיני טפל למקומי, ויאמר אני אעביר כל טובי כל טובי [לג, יט] זה מדת הטוב ומדת פורענות וחנותי את אשר אחון

באותה שעה הראה לו הקדוש ברוך הוא כל האוצרות של מתן שכר שמתקנות לצדיקים אמר לפניו רבש"ע האוצר הזה של מי הוא אמר לו של עושי צדקה.

וזה של מי של מכלכלי יתומים וכן כל אוצר ואוצר עד שראה אוצר אחד אמר לו זה של מי הוא אמר לו מי שיש לו אני נותן לו משכרו ומי שאין לו אני עושה עמו חנם שנאמר וחנותי את אשר אחון אשר נחון אין כתיב כאן אלא אחון:

ויאמר לא תוכל לראות את פני [לג, כ] בקש משה לעמוד על מתן שכרן של מצות ועל שלותן של רשעים אמר לו הקדוש ברוך הוא לא תוכל וגו' ואין הלשון הזה אלא לשון שלותן של רשעים שנאמר ומשלם לשונאיו אל פניו אמר לו הקדוש ברוך הוא והסירותי את כפי בעולם הזה אני מראה לך מתן שכרם של יראים ולעולם הבא אני מראה לצדיקים הטוב שהוא צפון להם
אמר דוד מה רב טובך וגו':

Il lui dit : un juste touché par le bonheur, [c'est] un juste fils de juste ; un juste touché par le malheur, [c'est] un juste fils de méchant ; un méchant touché par le bonheur, [c'est] un méchant fils de juste ; un méchant touché par le malheur, [c'est] un méchant fils de méchant.

Vraiment ? Pourtant il est écrit : "*il sanctionne l'iniquité des pères sur les fils*" [34:7] et il est écrit : "*Les pères ne seront pas mis à mort pour les fils*" [De 24:16].

Ce n'est pas difficile : ceci [le 1° verset parle de] ceux qui maintiennent l'action de leurs pères en leurs mains ; cela [le 2° verset parle de] ceux qui ne maintiennent pas l'action de leurs pères en leurs mains.

Mais voici ce qu'il lui avait dit ; un juste touché par le bonheur, [c'est] un juste parfait ; un juste touché par le malheur, [c'est] un juste non parfait ; etc... [cf T.B. Berakhot 7a].

Et il s'oppose à Rabbi Méïr, car Rabbi Méïr dit : Deux lui furent accordés, un [troisième] ne lui fut pas accordé, comme il est écrit : "*je ferai faveur à qui je ferai faveur*" bien qu'il n'en soit pas digne et "*j'aurai compassion, etc...*" bien qu'il n'en soit pas digne.

Et il a dit : "*Voici un lieu avec moi*" [Ex 33:21], Rabbi Yossi ben 'Halfa a dit : "Me voici à cet endroit. Il n'est rien écrit ici, sauf : "*voici un lieu avec moi, etc...*", mon lieu est sans intérêt pour moi et je suis sans intérêt pour mon lieu, et il dit : "*moi, je ferai passer tout mon bien tout mon bien*" [33:19] : c'est la "mesure" ("*middah*") du bonheur et du malheur : "*et je ferai faveur*" ("*grâce*") à qui je ferai faveur".

À ce moment-là, le Saint, béni soit-Il, lui a montré tous les trésors de rétribution qui sont fixés pour les justes, Il dit devant lui : Maître du Monde, ce trésor, pour qui est-il ? Il dit : pour ceux qui "font la charité" ("*oséï tsedaqah*").

Et il appartient à celui qui prend soin des orphelins, ainsi que tous les trésors et trésors jusqu'à ce qu'il ait vu un seul trésor. Il dit : c'est à lui que cela appartient. Il lui dit : Celui qui a, je lui donnerai son salaire, et celui qui n'a pas, je ne fais rien ("*hinnam*") avec lui ; comme il est écrit : "*et je ferai faveur à qui je ferai faveur*" – Il n'est pas écrit ici "*à qui est favorisé*" ("*naḥon*"), mais "*à qui je ferai faveur*" ("*ḥaḥon*").

Et il dit : "*Tu ne peux pas voir ma face*" [33:20]. Moïse lui a demandé de comprendre ("*la ḥamod ḥal*") la rétribution des commandements et la tranquillité des méchants ; le Saint, béni soit-il, lui a dit : "*Tu ne peux pas, etc.*" et cette expression n'est rien d'autre que l'expression de la tranquillité des méchants, comme il est écrit : "*il paie ceux qui le naïsseny en face*" [De 7:10]. Le Saint, béni soit-il, lui dit : "*et j'écarterai ma main*" [33:23] ; dans ce monde-ci je te montrerai la rétribution des "craignants", et dans le monde à venir je montrerai aux justes le bonheur qui leur est réservé ; David dit "*Qu'il est grand le bonheur etc. [= que tu as réservé pour ceux qui te craignent]*" [Ps 31:20].

<p>רש"י שמות פרשת משפטים פרק כג פסוק יט</p> <p>(יט) ויאמר אני אעביר וגו' - הגיעה שעה, שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה, שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור, ואתה צפון במערה:</p> <p>וקראתי בשם ה' לפניך - ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות, וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקרא י"ג מדות הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנן יהיו נענין כי רחמי לא כלים:</p> <p>והנתי את אשר אחז - אותן פעמים שארצה לחון:</p> <p>ורחמתי - עת שאחפוץ לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה עתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו (שמות לד י) הנה אנכי כורת ברית, הבטיחו שאינן חוזרות ריקם:</p>	<p>RASHI sur Ex 33;19 (traduction par Tora Temima)</p> <p>19) Il dit : Moi, je ferai passer ... — Le moment est venu pour toi de contempler de ma Gloire ce que je te permettrai d'en voir. Car je veux et je dois t'enseigner la manière de prier. Lorsqu'il t'a fallu implorer miséricorde pour Israël, tu m'as rappelé les mérites des patriarches. Crois-tu que si les mérites des patriarches devaient venir à s'épuiser, il n'y aurait plus rien à espérer ? Je ferai passer, moi, toute la mesure de ma bonté devant toi, sur le rocher, tandis que tu seras dissimulé dans la caverne.</p> <p>J'appellerai par le Nom de Hashem devant toi — Pour t'enseigner la manière d'implorer miséricorde, même si les mérites des patriarches devaient venir à s'épuiser. Et de la manière dont tu me verras enveloppé et proclamant les treize attributs divins, enseigne à Israël à faire de même ! Et c'est parce qu'ils rappelleront que je suis miséricordieux et gracieux qu'ils seront exaucés, car ma miséricorde est inépuisable (<i>Rosh hashana</i> 17b).</p> <p>Je ferai faveur à qui je ferai faveur — Les fois où je voudrai faire faveur.</p> <p>Je ferai miséricorde — Au moment où je voudrai faire miséricorde. Il ne lui promet ici d'exaucer qu'à certains moments, et pas à d'autres. Mais Il lui dira en fait, au moment d'agir : <i>"Voici, moi-même je contracte une alliance"</i> (infra 34:10), lui donnant l'assurance que leurs prières ne seront jamais vaines (<i>Rosh hashana</i> 17b).</p>
<p>רש"י דברים - פרשת ואתחנן פרק ג</p> <p>(כג) ואתחנן - אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם. אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם. לפי שאמר לו (שמות לג יט)</p> <p>והנתי את אשר אחז, אמר לו בלשון ואתחנן.</p> <p>דבר אחר זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפלה, כדאיתא בספרי:</p>	<p>RASHI sur De 3;23 (traduction par Tora Temima)</p> <p>23) J'ai supplié — La notion de "supplication" (<i>hinnûn</i>) implique toujours l'idée de don gratuit (<i>hinnam</i>). Et quand bien même les justes pourraient s'appuyer sur leurs bonnes actions, ils ne demandent à Hachem qu'un don gratuit. Etant donné qu'il lui avait dit : "...je ferai faveur à qui je ferai faveur" (Ex 33:19), il s'est adressé à Lui en termes de supplication.</p> <p>Autre explication : C'est là une des dix manières de désigner la prière, comme indiqué dans le Sifré.</p>
<p>רשב"ם שמות פרשת משפטים פרק לג פסוק יט</p> <p>(יט) והנתי את אשר אחז וגו' - שם אפרש לך מידותי:</p>	<p>RASHBAM (Shmouel ben Meïr) Parashah Mishpatim, sur Ex 33:19</p> <p>19) Je ferai faveur à qui je ferai faveur, etc. — Là, je te révélerai mes attributs.</p>
<p>אבן עזרא - הפירוש הקצר שמות פרשת משפטים פרק לג פסוק יט</p> <p>(יט) וטעם אעביר כל טובי. הם הפנים.</p> <p>וקראתי בשם. נפסק. גם ויקרא בשם ה' (שם' לד ה), והטעם, כי השם קרא השם בשם, וטעם והנתי. אף על פי שאומר לך כי אני חנון ורחום, לא אחון רק אשר ארצה שאחון, כאשר גזרתי בחכמתי:</p>	<p>IBN EZRA (Abraham) : "Le commentaire abrégé" sur Ex 33:19</p> <p>19) Le sens de "je ferai passer toute ma bonté" — c'est le visage.</p> <p>Et j'appellerai le nom — arrêté. <i>Et il appela au nom du Seigneur</i> (Ex 34:5), et le sens, est que Hachem appelait Hachem par Hachem ;</p> <p>et le sens de "je ferai faveur" — même si je te dis que je suis bienveillant et compatissant, je ne ferai pas faveur seulement à qui je voudrai faire faveur, quand j'ai décrété dans ma sagesse.</p>

<p>אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) פרשת משפטים פרק לג פסוק יח</p> <p>(יח) כבודך כמו עצמך, כי כן כתוב בעבור כבודי עד עברי (שמות לג כב). באברהם כתיב: ויקרא בשם ד' (ברא' יב, ה), ובני אדם הם הנקראים לעבוד השם, על כן מלת בשם דבקה עם השם הנכבד. ואין ככה ויקרא בשם ד' (שמות לד, ה), כי השם הוא הקורא. וככה וקראתי בשם ד' לפניך (שמות לג יט):</p>	<p>IBN EZRA : "Le commentaire long" sur Ex 33:18 (traduct° d'après le site Sefaria)</p> <p>18) "Ta Gloire" — comme toi-même. Ainsi qu'il est écrit : "<i>quand passera ma Gloire... jusqu'à ce que je sois passé</i>" (Ex 33:22). À propos d'Abraham il est écrit : "<i>Et il invoqua le nom ("be-shem") du Seigneur</i> (Ge 12:8). Les gens étaient ceux qui étaient appelés à servir le Seigneur. Le mot "<i>be-shem</i>" ("<i>au nom</i>") est donc lié au nom glorieux de Dieu. Cependant, ce n'est pas le cas avec "<i>et il proclama le nom du [de ?] Seigneur</i>" (Ex 34:5), car ici, le Seigneur est celui qui appelle. Il en est de même pour "<i>et je proclamerai le nom du Seigneur devant toi</i>" (Ex 33:19).</p>
--	--

<p>חזקוני שמות פרשת משפטים פרק לג פסוק יט</p> <p>(יט) ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך גם זה מילוי דברים הוא למה שאמר גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה, ועל מה שבקש הראני נא את כבודך אמר לו לא תוכל לראות את פני. כששמע משה כך חשב בלבו ואמר שמא אין דעתו צלולה עמי ואינו רוצה להראות לי שום דבר ויאמר מיד הנה מקום אתי וגו' וראית את אחורי. וי"מ הראני נא את כבודך אינו רוצה לומר הכבוד ממש שהרי מצינו ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים, אלא ה"ק הראני נא את כבודך בכריתות ברית על מה שבקשתי ממך ונתרצית לי וכן עשה וכדכתיב ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וגו'.</p> <p>אעביר אכריז כמו ויעבירו קול במחנה. כל טובי כל מדת טובי הן לצדיקים הן לרשעים. וקראתי בשם ה' לפניך פרש"י וכסדר שאתה רואה אותי מעוטף וקורא כו', הוא שכתוב בתחלת הקריאה וירד ה' בענן שנתעטף בענן כבודו, וכן הוא שמצינו עטוף בענן: בשומו ענן לבושו וערפל חתולתו.</p> <p>וחנתי את אשר אחן לא נתרצה לכפר מכל וכל ולעיל קאי דקאמר ונפלינו אני ועמך וגו'.</p>	<p>Le (Rav) HIZQUNI sur Ex 33:19 (traduct° d'après le site Sefaria)</p> <p>il dit: "Moi, je ferai passer toute ma bonté sur ta face" — C'est aussi un accomplissement des paroles qu'il a dites. Je ferai aussi cette chose dont tu as parlé, mais pour ce que tu as demandé : "<i>Montre-moi donc ta Gloire</i>" (Ex 33:18), il lui a dit : "<i>Tu ne peux pas voir ma face</i>" (33:20). Quand Moïse a entendu cela, il a pensé dans son cœur et s'est dit : Peut-être que son esprit n'est pas clair avec moi et qu'il ne veut rien me montrer du tout, et il a dit aussitôt "<i>Voici un lieu avec moi, etc. et tu me verras par derrière</i>" (33:21.23). Et Moïse dit : 'Montre-moi donc ta Gloire' ne veut pas dire ta Gloire réelle, car nous avons été instruits, et Moïse s'est caché le visage parce qu'il avait peur de regarder vers Dieu, mais cela voulait dire : 'Montre-moi donc ta Gloire en faisant une alliance pour ce que je t'ai demandé et qui me sera accordé' ; et il l'a fait, comme il est écrit : "<i>Il dit : Moi, je ferai passer toute ma bonté devant toi, etc.</i>"</p> <p><i>Je ferai passer</i>, je publierai comme "<i>on fit passer le message [qôl] dans le camp</i>" (Ex 36:6). Toute ma bonté, c'est toute la mesure ("<i>middah</i>" = <i>l'attribut</i>) de ma bonté pour les justes et pour les méchants. Pour "<i>et je crierai au nom du Seigneur devant toi</i>", Rashi a fait le commentaire suivant : 'Et de la manière dont tu me verras enveloppé et proclamant, etc.', ce qui est écrit au début de la lecture : "<i>Et le Seigneur descendit dans la nuée</i>" (Ex 34:5), c'est qu'il a enveloppé sa Gloire dans la nuée et vraiment c'est lui que nous trouvons enveloppé dans la nuée : en plaçant la nuée pour l'habiller et le brouillard pour le revêtir.</p> <p>"<i>Et je ferai faveur à qui je ferai faveur</i>" ne consentira pas à absoudre de tout et tout, mais comme il est écrit plus haut : "<i>Et nous sommes différents, moi et ton peuple, etc.</i>"</p>
---	--

<p>דעת זקנים מבעלי התוספות שמות פרשת כי תשא פרק לג פסוק יט</p> <p>(יט) והנתי את אשר אחון ורחמתי וגו'. אודיעך מדותי כיצד אני חונן ומרחם אך ממה שאמרת הראני נא לא תוכל לראות פני באספקלריא המאירה כי לא יראני וגו'.</p>	<p>DA<AT ZEQÉNIM des Maîtres Tossafistes sur Ex 33:19</p> <p>19) Je ferai faveur à qui je ferai faveur et j'aurai compassion, etc. — Je te ferai connaître mon attribut ("<i>middah</i>") comment je fais faveur et j'ai compassion, mais après ce que tu as dit "<i>montre-moi donc</i>", "<i>tu ne peux pas voir mon visage</i>" comme la lumière à travers une glace translucide, "<i>car [qqn] ne peut pas me voir, etc.</i>"</p>
---	--

<p>הדר זקנים על התורה שמות פרשת כי תשא פרק לג פסוק יט</p> <p>(יט) אני אעביר כל טובי על פניך. שאודיעך מדותי ותתיישב דעתך. אעביר לשון הכרזה כמו ויעבירו קול במחנה:</p> <p>וקראתי בשם ה' לפניך. לפי שאמרתי ידעתך בשם וכן אעשה שאקרא לפניך ה' ובשם אודיעך שאלך עמך.</p> <p>וחננתי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם. אודיעך מדותי כיצד אני חונן ומרחם. אבל ממה שאמרת הראני נא את כבודך:</p>	<p>HADAR ZEQÉNIM sur la Tora (sur Ex 33:19)</p> <p>19) Moi, je ferai passer toute ma bonté sur ta face — Je te ferai connaître mon attribut ("middah") et ta connaissance s'établira. "<i>אֶעָוִיר</i>" ("<i>je ferai passer</i>") est un terme de publication, comme [dans] "<i>on fit passer le message [qôl] dans le camp</i>" (Ex 36:6).</p> <p>j'appellerai par le Nom de Hachem devant toi — Comme je l'ai dit : "<i>je te connais par ton nom, etc.</i>" (Ex 33:12), je ferai (en sorte) de crier devant toi "Hachem" et par mon nom je te ferai savoir que j'irai avec toi.</p> <p>je ferai faveur à qui je ferai faveur, et je ferai miséricorde à qui je ferai miséricorde — Je te ferai connaître mon attribut, comment moi je fais faveur et j'ai compassion. Mais d'après ce que tu as dit : "<i>Montre-moi donc ta Gloire</i>" (Ex 33:18).</p>
<p>ריקאנטי שמות פרשת כי תשא פרק לג פסוק יט</p> <p>(יט) ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וגו' [שם י"ט]. אין לפרש שיבטיחהו להראות כל טובו, רק אמר שישגי במדת כל שהיא טובו, כי טוב האדם בביתו, כי מראה הפנים לא יוכל להשיג.</p> <p>וקראתי בשם י"י לפניך, שאקרא לפניך השם הגדול שלא תוכל לראותו, וחננתי בו את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם. והזכיר חנינה ורחמים לרמוז לתפארת ישראל ולשכינת עוזו, שתדע בקריאה ההיא מדת החנינה ומדת הרחמים אשר יחוננו וירוחמו בשמי ובטובי, ועל זה נאמר [במדבר י"ב, ז'] בכל ביתי נאמן הוא, ר"ל בכל שהוא ביתי, כי טוב האדם בביתו, ואמרו רז"ל [ברכות ז' ע"א] וחננתי את אשר אחון, אף על פי שאינו ראוי והגון. וכבר רמזתי זה בסוד העבור. ובמדרש תנחומא [כי תשא כ"ז] אומר ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך, טובי וכל טובי, מדת הטוב ומדת הפורענות,</p> <p>וחננתי את אשר אחון, באותה שעה הראה לו הקדוש ברוך הוא כל אוצרות מתן שכרן של צדיקים כל אחד לפי מעשיו, והוא שואל האוצר הזה של מי הוא, והוא אומר לו של בעלי תורה, והאוצר הזה של מי הוא של מכבדיה, ומראה לו אוצר גדול והוא אומר רבון העולמים האוצר הגדול הזה של מי הוא, אמר לו מי שיש לו מעשים טובים אני נותן לו משכרו, ומי שאין לו אני עושה ונותן לו חנם, שנאמר וחננתי את אשר אחון.</p> <p>וכתב החכם ר' עזרא ז"ל תמצא במקומות רבים בדברי רז"ל אין לו חלק לעולם הבא, ר"ל אין לו בית בפני עצמו אוצר שהוא ברשותו והוא מושל עליו, וזהו [שבת קנ"ב ע"א] עושין לו מדור לפי כבודו, ומי שאין לו זכות הוא עומד במקום שעומדים רבים.</p>	<p>RECANATI sur Ex 33:19</p> <p>19) Il dit : Moi, je ferai passer toute ma bonté sur ta face, etc. — [Ibid. 19]. Il ne faut pas interpréter qu'il lui a promis de montrer toute sa bonté, il a seulement dit qu'il obtiendrait à la mesure ("middah") de tout ce qui est bon pour lui, car le bien de l'homme est dans sa maison, parce que la vue du visage ne peut être atteinte.</p> <p>et j'appellerai par le Nom de Hachem devant toi — Je crierai devant toi le grand Nom que tu ne peux pas voir, et par lui <i>je ferai faveur à qui je ferai faveur et j'aurai compassion de qui j'aurai compassion</i>. . Et il a mentionné la grâce et la compassion pour faire allusion à la Gloire d'Israël et à la Shekinah de sa force ("sa présence de force"), afin que par cette proclamation tu saches la mesure de la bienveillance et la mesure de la compassion dont il nous fera faveur et compassion en mon nom et en ma bonté ; et à ce sujet il est écrit "<i>dans toute ma maison il est fidèle</i>" (Nb 12:7) ; cela veut dire : dans tout ce qui est ma maison, car le bien de l'homme est dans sa maison, Et nos Sages, -que leur mémoire soit bénie-, ont dit [T.B. Berakhot 7a] : <i>je ferai faveur à qui je ferai faveur</i> bien qu'il n'en soit pas apte et digne ; et j'ai déjà fait allusion à cela dans le secret du passé. Et dans le <i>Midrash Tanhuma</i> [ki tissa > 20:7] il est dit : "<i>il dit : moi, je ferai passer tout mon bien, tout mon bien devant toi</i>", mon bien et tout mon bien, : c'est la "mesure" ("middah") du bonheur et la mesure du malheur.</p> <p>Et je ferai faveur ("grâce") à qui je ferai faveur — À ce moment-là, le Saint, béni soit-Il, lui montre tous les trésors de rétribution des justes, chacun selon ses actes. Et lui, il demande : Ce trésor, de qui est-il ? Et il lui dit : des possesseurs de la Torah, et ce trésor est celui de ceux qui lui font honneur. Et il lui montre un grand trésor et il dit : Seigneur des mondes; ce grand trésor, de qui est-il ? Il lui dit : celui qui a de bonnes actions, moi je lui donne sa récompense, et celui qui n'en a pas, je ne lui fais ni ne lui donne rien ("<i>hinnam</i>") ; comme il est écrit : "<i>et je fais faveur à qui je fais faveur</i>".</p> <p>Et le sage Rabbi Ezra, -que sa mémoire soit bénie-, a écrit dans de nombreux endroits dans les paroles de nos Maîtres, -que leur mémoire soit bénie-, Il n'a aucune part dans le monde à venir ; cela veut dire : Il n'y a pas, face à lui, de maison pour qui un trésor est en droit sa puopre possession, et cela [T.B. Shabbat 152a] fait pour lui une demeure selon son honneur, Et celui qui n'a pas le droit se tient là où beaucoup se tiennent.</p>

פירוש הרא"ש על התורה שמות פרשת כי תשא פרק לג פסוק יט	Commentaires du R'OSH sur la Torah (Rx 33:19)
(יט) אני אעביר כל טובי לפניך . כמו אכריזו כמו ויעבירו קול במחנה אתה אמרת ידעתוך בשם וכן אעשה וקראתי בשם ה' לפניך אלך עמך ושאמרת הראני נא את כבודך לא תוכל לראות את פני באספקלרייא המאירה והא דכתיב ותמונת ה' יביט בשאינה מאירה:	19) Moi, je ferai passer toute ma bonté devant toi, etc. — C'est comme " <i>je publierai</i> ", comme dans " <i>on fit passer le message [qôl] dans le camp</i> " (Ex 36:6). Toi, tu as dit : " <i>je te connais par ton nom</i> " (Ex 33:12) ; oui, je ferai " <i>et je crierai au nom de 'Hachem' devant toi</i> ", j'irai avec toi, mais pour ce que tu as dit : " <i>Montre-moi donc ta Gloire</i> ", " <i>tu ne pourras pas voir ma face</i> ", comme la lumière à travers une glace translucide, et c'est ce qui est écrit : " <i>et l'image de Hachem, il la regardera comme une non lumière</i> ".

רבינו בחיי שמות פרשת משפטים פרק לג פסוק יט	RABBÉNOU BE-HAYYÉ sur Ex 33:19 (traduct° d'après le site Sefaria)
(יט) אני אעביר כל טובי על פניך . היה לו לומר "לפניך" כמו שאמר: "וקראתי בשם ה' לפניך". וע"ד הפשט נראה לי לומר שבא לרמוז מה שדרשו רז"ל: (סנהדרין קיא א) שהוקשה לו למשה ב"ג מדות מה שהזכיר (להלן לד, ו) "ארץ אפים" ולא הזכיר "ארץ אף", אמר לו הקדוש ברוך הוא, לצדיקים ולרשעים. אמר לו משה: רבש"ע רשעים יאבדו, אמר לו חייך שתצטרך לדבר זה, כשאירע חטא מרגלים התחיל: (במדבר יד, יז - יח) "ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר, ה' ארץ אפים", כלומר זכור אותו דבור שאמרת לי בין לצדיקים בין לרשעים. ומזה הוצרך לומר "על פניך" לרמוז על דבור זה שהוא עתיד להשמיע לו שלא ברצונו.	19) Moi, je ferai passer toute ma bonté "sur ta face", etc. — Il devait dire " <i>devant toi</i> " comme il a dit : " <i>et je crierai au nom de Hachem devant toi</i> " (Ex 33:19). Et selon le "peshat" (sens littéral), il me semble utile de dire que cela vient en allusion à ce qu'ont interprété nos Maîtres, -que leur mémoire soit bénie- : (Sanhedrin 111a) sur la difficulté, pour Moïse, [d'admettre que] dans les treize "attributs" (ci-après 34: 6) il a mentionné " <i>nez long</i> " et n'a pas mentionné " <i>nez long</i> ", le Saint, -beni soit-il-, lui dit : [c'est à la fois envers] les justes et les méchants. Moïse lui dit : "Maître du monde, que périssent les impies !" ; iul lui dit : "Par ta vie ! Tu auras besoin [un jour d'invoquer] cette phtase ! ¹ Quand fut commis le péché des espions, cela commence par (Nb 14:17-18) " <i>Que soit donc grandie la puissance de Hachem, comme tu as déclaré en disant : Hachem est long à la colère</i> " ; c'est-à-dire souviens-toi de la parole que tu m'as dite [sur la distinction] entre les justes et les méchants. Et c'est pour ça qu'il a fallu dire "sur ta face" [et non "devant toi"] pour faire allusion à cette parole que tu allais lui faire entendre, mais qui n'était pas à son gré.
או נוכל עוד שהזכיר "על פניך" כלומר "אני אעביר כל טובי על פניך", וממנו תתעלה, שיחול האור על פניך והוא מעלת קרון פנים שזכה אליה מנקרת הצור, (שמו"ר מז, יא) וכמו שדרשו רז"ל. וע"ד המדרש: (שמו"ר מה, ו) "אני אעביר כל טובי על פניך", טובי וכל טובי מדת הטוב ומדת הפורענות:	Ou nous pouvons aussi rappeler que " <i>sur ta face</i> " c'est comme dire " <i>je ferai passer toute ma bonté sur ta face</i> ", et de là tu seras exalté, la lumière brillera sur ta face et c'est l'exaltation de la face qui est obtenue depuis le creux du rocher (Shemot Rabbah 47:11) et comme l'ont interprété nos Maîtres, que leur mémoi soit bénie. Et le Midrash dit [aussi] : (Shemot Rabbah 45:6) " <i>moi, je ferai passer tout mon bien sur ta face</i> ", mon bien et tout mon bien, : c'est la "mesure" (" <i>middah</i> ") du bonheur et et la mesure du malheur.
והנתי את אשר אחון . באותה שעה הראה לו הקדוש ברוך הוא למשה כל אוצרות מתן שכרן של צדיקים, כל אחד ואחד לפי מעשיו, והוא שואל: האוצר הזה של מי הוא, והוא אומר לו: של בעלי התורה, והאוצר זה של מי הוא, של מכבדיהם. ואח"כ הראה לו אוצר גדול מזה, אמר לו: רבש"ע האוצר הגדול הזה של מי הוא, א"ל: מי שיש לו מעשים טובים אני נותן לו מאוצריו, ומי שאין לו, בחנם אני עושה ונותן לו מזה, שנאמר: "והנתי את אשר אחון".	Et je ferai faveur à qui je ferai faveur — À ce moment-là, le Saint, béni soit-Il, montra à Moïse tous les trésors de rétribution des justes, chacun selon ses actes. Et lui, il demanda : Ce trésor, de qui est-il ? Et il lui dit : des possesseurs de la Torah, et ce trésor est celui de ceux qui lui font honneur. Et après cela, il lui montra un grand trésor plus grand que cela ; il dit : Maître des mondes; ce grand trésor, de qui est-il ? Il lui dit : celui qui a de bonnes actions, moi je lui donne de ses trésors, et celui qui n'en a pas, je ne lui fais ni ne lui donne rien (" <i>hinnam</i> ") de cela ; comme il est écrit : " <i>et je fais faveur à qui je fais faveur</i> ".
וע"ד הקבלה: "אני אעביר כל טובי על פניך", הטוב הזה הוא מה שכתוב: "וראית את אחורי", ובאורו: כל שהוא טובי, וזהו: (לעיל יט, ה) "כי לי כל הארץ", (דברי הימים - א כט, יא) "כי כל בשמים ובארץ", וזהו מבואר.	Et la tradition ("Qabbalah") dit [aussi] : " <i>moi, je ferai passer tout mon bien sur ta face</i> ". Ce "bien", c'est ce qui est écrit : " <i>et tu me verras par derrière</i> " (Ex 33:23), est son explication est : tout ce qui est mon bien, et c'est : " <i>car toute la terre est à moi</i> " (Ex 19:5), " <i>car tout ce qui est au ciel et sur la terre</i> " (1Ch 29:11), et cela est explicité.

¹. Cf. Nb 14:18 avec le commentaire de Rashi.

<p>בעל הטורים שמות פרשת כי תשא פרק לג פסוק יט</p> <p>(יט) ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך. בגימטריא שהקדוש ברוך הוא נתעטף כשליח צבור (ראש השנה יז ב):</p>	<p>BA^cAL HA-ṬOURIM sur Ex 33:19</p> <p>19) Il dit : Moi, je ferai passer toute ma bonté "sur ta face" — et j'appellerai par le Nom de Hachem devant toi — Par la guematria [la valeur numétique des lettres, on dit] que le Saint, -béni soit-Il-, s'est enveloppé comme un ininistre officiant (<i>Rosh Hashanah</i> 17b).</p>
<p>ספורנו שמות פרשת משפטים פרק לג פסוק יט</p> <p>(יט) אני אעביר כל טובי על פניך. לא ימנע זה מצד היותי בלתי חונן, כי אמנם אעביר כל טובי על פניך:</p> <p>וקראתי בשם ה' לפניך. הנה קורא בשם ה' הוא המודיע ומלמד מציאות האל יתברך ודרכי טובו. אמר אם כן אני אעביר כל טובי על פניך, באופן שאם היו עיני הבנתך מספיקים לזה היית משיג כל רצונך, ועם זה אלמדך להועיל קצת דרכי טובי, שבידיעתם תקנה איזו ידיעה מעצמותי, כאמרו ויתיצב עמו שם, ויקרא בשם ה':</p> <p>וחננתי את אשר אחון. אתן לך אותו החן, שדרכי לתת לכל מוצא חן בעיני, שהוא בשפע רב בלתי שום כילות ובלתי צרות עין:</p> <p>ורחמתי את אשר ארחם. ארחם עליך שלא תמות לנגה ברק כבודי, כמו שדרכי לרחם על כל הגון וראוי לכך, כאמרו ושכותי כפי עליך עד עברי:</p>	<p>SFORNO sur Ex 33:19 (traduct° d'après le site Sefaria)</p> <p>Moi, je ferai passer toute ma bonté sur ta face — Cela ne m'empêchera pas d'être impitoyable, car en effet je vous transférerai toute ma bonté.</p> <p>et j'appellerai par le Nom de Hachem devant toi — Ici, celui qui appelle au nom de Hachem est celui qui informe et enseigne la réalité du Dieu, -qu'il soit béni-, et des voies de sa bonté. Il dit : "<i>Alors moi, je ferai passer toute ma bonté sur ta face</i>, de telle manière que si les yeux de ton intelligence suffisaient pour cela, tu réaliserais tout ton désir, et avec cela je t'apprendrai à profiter un peu des voies de ma bonté, qu'en les connaissant vous acquerrez quelque connaissance de mon essence, comme il est écrit : "<i>et il se tint là avec lui. Il cria le nom de Hachem</i>" (Ex 34:5).</p> <p>et je ferai faveur à qui je ferai faveur — Je te donnerai la même grâce, que j'ai l'habitude de donner à tous ceux qui trouvent grâce à mes yeux, qui est en grande abondance sans aucune limitation et sans mesquinerie.</p> <p>et j'aurai compassion de qui j'aurai compassion — J'aurai compassion de toi afin que tu ne meures pas de l'éclat de l'éclair de ma Gloire, comme c'est mon habitude d'avoir compassion de tous ceux qui en sont dignes et le méritent, comme il est écrit : "<i>et je te couvrirai de ma main jusqu'à ce que je sois passé</i>" (Ex 33:22).</p>
<p>אלשיך על שמות פרשת משפטים פרק לג פסוק ז</p> <p>ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך וחננתי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם. ויאמר לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי (יט - כ):</p> <p>(יט) אמר מה ששאלת תחלה הודיעני נא את דרכיך, זאת אעשה לך, כי אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' כו', שהוא השלש עשרה מדות כמה דאת אמר (לקמן לד ה - ו) וירד ה' בענן וכו' ויקרא בשם ה' וכו' ויעבור וכו'. והוא שאמר הנה לעצמך ששאלת איך תמצא חן בעיני כשאכעוס, לא לבד אקרא לפניך השלש עשרה מדות, כי אם גם אעבירם על פניך הכוחות הקדושה ההם. אך מה שוקראתי לבד השלש עשרה מדות בשם ה' לפניך הוא כדי שוחרנתי את אשר אחון מכל באי עולם. כמו שאמרו ז"ל (ראש השנה יז ב) שתודיעם לרצותני</p>	<p>ALSHEIKH (Moshé) sur Ex 33:19 (Traduct° plus ou moins fiable)</p> <p>Il dit : Moi, je ferai passer toute ma bonté sur ta face et j'appellerai par le nom de Hachem devant toi et je ferai faveur à qui je ferai faveur et j'aurai compassion de qui j'aurai compassion. Et il dit : Tu ne pourras pas voir ma face, car l'homme ne peut me voir et vivre. (Ex 33:19-20).</p> <p>19) Il dit : ce que tu as demandé en premier : "<i>Fais-moi donc connaître tes voies</i>" (Ex 33:13), je le ferai pour toi, car "<i>je ferai passer toute ma bonté sur ta face et j'appellerai au nom de Hachem, etc.</i>", c'est-à-dire "les treize attributs" qu'il fera connaître (plus loin en 34:5-6) : "<i>Hachem descendit dans la nuée, etc... et il appela au nom de Hachem, etc... rt il fit passer, etc...</i>" Et c'est lui qui dit ici : à toi-même qui as demandé comment tu trouverais grâce à mes yeux quand je serai en colère, non seulement je proclamerai devant toi les treize attributs, mais je ferai même passer sur ta face leur force sainte. Mais si j'ai proclamé seul les treize attributs au nom de Hachem devant toi, c'est pour que "<i>je ferai grâce à qui je ferai grâce</i>" [concerne] quiconque vient au monde ; comme l'ont dit nos Sages, -que leur mémoire soit bénie-,</p>

כאשר יחטאו, שעל ידן וחנותי את אשר אחון אף על פי שאינו ראוי ורחמתי וכו' אף על פי שאינו הגון וכו'. כי ארחם על ידן כמו שאמרו ז"ל (שם) ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם. וזהו מה ששאל הודיעני נא את דרכיך, מה שעל ידן יתפייס, והן השלש עשרה מדות, ואמר לו הקדוש ברוך הוא הנה בזה אעשה שאלתך:

(כ) ואת אשר שאלת הראני נא את כבודך, זהו לא יתכן. וזהו לא תוכל לראות את פני. כלומר לא מבלי היות רצוני למלאת חפצך כי הנני בעצמי נגלה, כי אם שלא תוכל מצד עצמך לראות כי ילוד אשה אתה. ולא מהבצר לך שלמות על שאר בני אדם, כי אם על כי אינו מחוק אפשרות בן אדם עודנו בחיים. וזהו אומרו כי לא יראני האדם וחי. ולרבותינו ז"ל שאמרו (ספרא ויקרא פרשה א פרק ב יב) שאומרו וחי, הוא שגם החי לעולם שהוא המלאך לא יראני, יאמר אינו מהעדר שלמות בך או מבלתי היות דקות וזכות בחומרך, שהרי לא יראני האדם וגם לא החי שהוא המלאך, ודי לך בהיותך בשיתוף הגוף שוה למלאך בהשגתך בעולם הזה. ועל היות פסוק זה משיב על שאלה אחת, והקודם על שאלה אחרת, אמר בכל אחד ויאמר:

או יאמר לא תוכל לראות כו'. ושמא תאמר כי גם ישראל ראו את הכבוד במעמד הר סיני, ואם כן לא יפלא גם שיתראה באופן יותר טוב לפי ערכו. אמר לו הקדוש ברוך הוא שאין משם ראייה. כי אז הם מתו (שבת פה ב). זהו כי לא יראני האדם וחי:

או נדקדק אומרו האדם בה"א הידיעה. לומר אל תאמר כי אינך שוה לשאר בני אדם. כי גם האדם המיוחד שבאדם לא יראני וחי, כי קדושת נפשו תמשך אחריו יתברך בראותו אותו וישאר החומר בלי נשמה. ולהיות ענין פסוק זה על דבר בפני עצמו, אמר ויאמר פעם שנית. או לבל יראה לו שלהעדר חיבה לא הראהו כבודו, על כן אמר ויאמר פעם שנית שהוא לשון חיבה: או שיעור הענין קרוב אל האמור. שאמר משה אחר שכל כך חפצת בי והיא עת רצון, במקום מה ששאלתי תודיעני דרכיך במה אפייסך כשתכעוס על בניך, טוב הוא הראני נא את כבודך. כי אז לגודל השגתי ודבקוטי בכל מה שאדבר תשמע ותתפייס. כי

(*Rosh Hashana* 17b) : fais leur savoir qu'ils m'agrèent lorsqu'ils pèchent, que pour eux *je ferai grâce à qui je ferai grâce* même s'ils ne le méritent pas, *et j'aurai compassion, etc.*, même s'ils n'en sont pas dignes, etc. Car j'aurai compassion pour eux, , comme l'ont dit nos Sages, -que leur mémoire soit bénie-, (ibid.) : [c'est] un pacte conclu [que la mention des] treize attributs [dans la prière] ne sera jamais vaine et sans réponse. Et c'est ce qui a été demandé : "*Fais-moi donc connaître tes voies*" (Ex 33:13), que sur eux ce soit réconcilié, et ce sont les treize attributs ; et le Saint, -béni soit-il-, dit : C'est ainsi que je ferai ce que tu as demandé.

20) Et ce que tu as demandé : "*Montre-moi donc ta Gloire*" (33:18), ce n'est pas possible. Et tu ne pourras pas voir ma face. C'est-à-dire sans que ce soit ma volonté de réaliser ton désir car voici que c'est révélé par moi-même, mais parce que tu ne peux pas voir de ton propre côté parce qu'une femme t'a enfanté. Et ne t'est pas inaccessible la perfection sur le reste des humains, si ce n'est que n'est pas exclue la possibilité qu'un humain soit encore vivant. Et c'est pour cela qu'on dit que "*l'homme ne peut me voir et vivre*" (33:20). Et nos Maîtres, -que leur mémoire soit bénie-, (*Sifra wayyiqra*, parashah 1, chap 2:12), ont dit : Il est vivant, lui que même celui qui est vivant à jamais, qui est ton ange [un des 2 anges au-dessus du '*kapporèt*' de l'arche qui ne peuvent pas voir la Gloire qui descend et se pose entre eux deux], ne me voit pas. Il dit : ce n'est pas un manque de perfection de ta part ou d'être sans finesse ou mérite dans ta substance, mais c'est que ne [peuvent] me voir ni l'homme, ni même celui qui est l'ange ; il te suffit d'être en association avec le corps qui est celui d'un ange, à ta portée dans ce monde-ci. Et puisque ce verset répond à une question, et que le précédent répond à une autre question, il est écrit dans chacun "*wayyo>mer*" ("*et il dit*").

Ou il dira : "*Tu ne peux pas voir, etc.*" (33:20). Et peut-être diras-tu que même Israël a vu la Gloire se tenant sur le mont Sinaï, et si c'est le cas, il ne serait pas surprenant que tu voies même d'une meilleure manière, vue sa valeur. Le Saint, -béni soit-il-, lui dit qu'il ny a aucune preuve. Car depuis ils sont morts (*Shabbat* 88b). C'est cela "*car l'homme ne peut me voir et vivre*" (33:20).

Ou nous précisons que la parole de l'homme, l'école de Hillel dit 'de la connaissance'. Pour dire : Ne dis pas que tu n'es pas égal au reste des humains, car même l'homme [le plus] singulier qu'il y a dans l'homme ne [pourra] me voir et vivre, car la sainteté de son âme continuera après lui et sera bénie en le voyant, mais son [corps] matériel restera sans vie. Et pour être le sujet de ce verset au sujet de lui-même, il a dit "*wayyo>mer*" une deuxième fois. Ou pour ne pas lui montrer que c'est par manque d'affection qu'il ne lui montrait pas sa Gloire, alors donc il dit "*wayyo>mer*" une deuxième fois, ce qui est une expression d'affection. Ou la leçon de cette question est proche de ce qui a été dit. Comme a dit Moïse, après que tu me désirais tellement et que c'était un moment de désir, au lieu de ce que je t'ai demandé : "*fais-moi connaître tes voies*" (33:10), par quoi y aura-t-il réconciliation quand tu seras en colère contre tes fils, c'est bien "*montre-moi donc ta Gloire !*". Car alors selon la grandeur que

דבר זה גדול מהודעת דרכיך, כי בכלל מאתים מנה. והשיב הוא יתברך ויאמר על הנוגע אליך לא אניחך ריקם, כי גם שלא אראך פני אני אעביר כל טובי על פניך שהוא בנקרת הצור, כי גדולה ההארה שקנה שם שבכללו קירון הפנים למאן דאמר מן המערה (שמות רבה מזו). ועל הרצוי על ישראל שהיה טוב להם הראותך כבודי שעל ידי כן הייתי בדברך מתפייס, שתי תשובות בדבר.

אחת, כי לו יונח שהיה אפשר לך להשיג זה, לא היה תועלת לישראל בדבר רק בחיך. אך הנה מה שוקראתי בשם ה' לפניך שהם השלש עשרה מדות הם דברים שבהם בכל דור וחנותי וכו', שברית כרותה שלא ישובו ריקם (ראש השנה יז ב). באופן שטוב טוב הוא הודעת דרכי שתודיע לכל דור. ועוד תשובה אחרת כי לא תוכל לראות, כמפורש למעלה. ועל כן אין לך לומר אראה לך ואודיע דרכי לדורות. ומה שאמרתי אעביר כל טובי הלא הוא כי הנה מקום אתי וכו', כאשר יבא ביאורו בס"ד:

j'aurai atteint et mon adhésion à tout ce que je dirai, vous écouterez et serez réconciliés. Car cette parole est plus grande que la connaissance de tes voies, parce qu'en général il y a deux cents portions. Et il répondit, -béné soit-il-, et dit : En ce qui te concerne, je ne te laisserai pas vide, car même si je ne te montre pas ma face, "*moi, je ferai passer toute ma bonté sur ta face*", à toi qui es "*dans le creux du rocher*", Car elle est grande l'illumination qu'il a acquise là, incluant le rayonnement de la face, comme c'est dit "*depuis la grotte*" (*Shemot Rabbah* 47:6 sur Ex 33:22). Pour ce qui est désiré sur Israël et qui soit bon pour eux, je t'ai montré ma Gloire et par cela je me suis, sur ta question, réconcilié. Deux réponses à la question.

Premièrement, parce que si l'on supposait qu'il était possible pour toi d'y parvenir, il n'y aurait aucun avantage pour Israël en la matière sauf de ton vivant. Mais voici que ce qui a été proclamé "*au nom de Hachem devant toi*", ce sont les treize attributs, ce sont les paroles par lesquelles à chaque génération "*je ferai faveur, etc.*" ; [c'est] un pacte conclu qu'ils [qu'ils n'aient] pas une réponse vide (*Rosh Hashanah* 17b).. D'une manière qui est bonne, c'est la bonne connaissance de ma voie que tu feras connaître à chaque génération. Il y a aussi une autre réponse au fait que tu ne peux voir, comme c'est expliqué plus haut. Et une autre réponse car vous ne pourrez pas voir, comme expliqué plus haut. Et par conséquent, tu n'as pas à dire : "*je ferai voir et je ferai connaître ma voie aux générations*". Et ce que j'ai dit : "*je ferai passer toute ma bonté*", n'est-ce pas ce qui est écrit en "*Voici un lieu avec moi, etc.*" [Ex 33:21], lorsque arrivera son explication à la fin du propos.

אור החיים שמות פרשת משפטים פרק לג פסוק ז

(יט) **אני אעביר כל טובי על פניך.** פירוש כל מדות טובות שאני מטיב בהם לבריותי, ואומרו על פניך, פירוש טעם השגתך דבר זה ממני הוא על פניך, פירוש פנים אשר אתה מראה בעוצם הפלגת אהבתך וחשקך בי כמו שפירשתי בפסוק פנים אל פנים:

וקראתי וגו'. פירוש אעביר מדותי ואקראם כל אחת בשמה לפניך, ואולי כי כל מדה תקרא בשמה וכולם יקראו בשם הוי"ה ב"ה, ואין לך הודעה גדולה מזו שהכיר בשמיעת האוזן כל מדותיו יתברך כל אחת תקרא באזניו, ואומרו וחנותי וגו' הודיעו כי אותו שעה היא שעת רחמים וחנינה לשאול מאווי:

OR HA-HAYYIM sur Ex 33:19 (traduct° d'après le site Sefaria)

19) **Moi, je ferai passer toute ma bonté sur ta face —**

Interprétation : toutes les bonnes actions par lesquelles je fais du bien à mes créatures,

et c'est dit sur ta face — Interprétation : la raison pour laquelle tu as obtenu cette chose de moi est sur ta face,

- Interprétation : la face que tu montres dans la force de ton amour et ton désir pour moi comme je l'ai expliqué dans le verset "*face à face*" [Ex 33:11].

et j'appellerai, etc. — Interprétation : "*Je ferai passer*" mes attributs et je les proclamerai chacun par son nom devant toi, et peut-être parce que chaque attribut sera appelé par son nom et que tous seront appelés au nom de Hachem, -que son nom soit béni-, il n'y a pas pour toi de plus grande connaissance que celui qui a reconnu en entendant tous ses attributs, -béni soit chacun-, [qui] sera proclamé à ses oreilles ; et il est écrit : "*et je ferai faveur, etc.*" On nous fait connaître qu'au même moment, c'est le moment de la compassion et de la bienveillance pour demander ses volontés.

רש"ר הירש שמות פרק לג פסוק יט	Rabbi Samson Raphaël HIRSCH sur Ex 33:19-20
<p>(יט - כ) ה' ענה על הבקשה האחרונה בשני משפטים: בפסוק יט אמר לו באיזה דבר ייענה לו, ובפסוק כ - במה יסרב להיענות לו. ה' ייענה לו על - ידי שיעניק לו דעת עליון, דהיינו השראה עילאית: אני אעביר וגו' על - פניך וקראתי וגו'. לא בשמיעת דבר ה' בלבד יקנה דעת, אלא עיניו תחזינה, ובשעת ראיית החזון יתבאר לו החזון על - ידי דבר ה'. אולם כל עצמו של החזון הזה אינו אלא דבר בקשתו הראשונה: דרכי ה' המתגלות באחדות שבריבוי פניהן. אחדות זו קרויה טובי, והיא מתגלמת בכל פן ופן שבריבוי הפנים, כדרך שהאור מתגלם בקרני הספקטרום על שבעה גווניו.</p> <p>"טוב" ה' - כעין "חטאות נעורי וגו' למען טובך ה'" (תהלים כה, ז). "טוב" הוא מושג יחסי מעיקרו, דבר המביא לידי אושר, אך אושר זה תלוי בתכונה המיוחדת של מי שאמור לזכות בו. ה' יעביר על פני משה את כל טובו, הווה אומר: משה יחזה את כל ריבוי הפנים של התופעות, שבהן תופיע המידה האחת של "טוב ה'" למען ברואיו, ובייחוד למען האדם. הווייתו של אדם - פנים רבות לה בגלל היותו בעל חירות מוסרית, וכנגד זה פנים רבות למעשי ההשגחה של ה' המחנכים את האדם ומביאים אותו אל אושרו.</p> <p>אושר זה - אחד הוא לעולם, וטוב ה' - אחד הוא לעולם. עינו של הדיוט רואה ריבוי פנים מלא ניגודים וסתירות. עיני משה תראינה את האחדות שבריבוי הפנים, את ההרמוניה העילאית שבריבוי הצלילים, ולא זו בלבד שיבין וישכיל וידע אותה, אלא הוא יחזה אותה: "אעביר כל - טובי על - פניך".</p> <p>אותה שעה יבאר ה' לפניו את החזיון בביאור דברים: וקראתי בשם ה' לפניך. לכאורה משמעו של ביטוי זה כמשמעו לגבי מעשה האבות: "קרא בשם ה'", דהיינו לקרוא לאנשים בשם ה' שיקומו ויבואו.</p> <p>הווה אומר: ה' ילמד את משה, כיצד יבטא את החזיון בלשון בני אדם, למען יבשר את דבר ה' לבני האדם. ואמנם בדרך זו ביארו את קיום ההבטחה הזאת בראש השנה יז ע"ב: "אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור והראה לו למשה סדר תפלה" - ה' לימד אותו, כיצד יקראו בני אדם בשם ה' שעה שעומדים לפניו בתפילה. אולם בכל שאר המקראות, שמשמעם קריאה לבני אדם בשם ה' שיקומו ויבואו,</p>	<p>(19-20) Dieu a répondu à la dernière demande en deux phrases : au verset 19, il lui a dit ce qu'il répondrait, et au verset 20 - ce qu'il refuserait de répondre. Le Seigneur lui répondra en lui donnant un esprit supérieur, c'est-à-dire une inspiration suprême : "<i>je ferai passer, etc.</i>" "<i>sur ta face et j'appellerai, etc.</i>" Ce n'est pas seulement en entendant la parole de Dieu qu'il acquerra la compréhension, mais ses yeux verront, et au moment où il verra la vision, la vision lui sera expliquée par la parole de Dieu. Cependant, l'ensemble de cette vision n'est rien d'autre que la première demande : les voies de Dieu se révèlent dans l'unité de leurs multiples visages. Cette unité s'appelle ma bonté et elle s'incarne dans chaque facette de la multiplicité des visages, tout comme la lumière s'incarne dans les rayons du spectre dans ses sept nuances.</p> <p>"Bonté" de Dieu — comme dans "<i>les péchés de ma jeunesse, etc.</i>", "<i>à cause de ta bonté, Seigneur</i>" (Ps 25:7). "<i>Bonté</i>" est essentiellement un concept relatif, quelque chose qui apporte le bonheur, mais ce bonheur dépend de la qualité particulière de celui qui est censé le gagner. Dieu "<i>fera passer toute sa bonté sur le visage</i>" de Moïse, cela signifie : Moïse prévoira tous les nombreux visages des phénomènes, dans lesquels l'unique mesure [ou "l'attribut unique"] de "la bonté de Dieu" apparaîtra pour le bien de ses créatures, et surtout pour le bien de l'homme. L'être d'une personne - il a plusieurs visages en raison de sa liberté morale, et d'autre part il y a plusieurs visages pour les actes providentiels de Dieu qui éduquent l'homme et l'amènent à son bonheur.</p> <p>Ce "bonheur" — [il est] un est pour toujours, et "la bonté de Dieu" — [elle est] une est pour toujours. L'œil du profane voit de nombreux visages pleins de contrastes et de contradictions. Les yeux de Moïse verront l'unité dans la multitude des visages, l'harmonie suprême dans la multitude des sons, et non seulement il comprendra et sera intelligent et le saura, mais il le contempera : "<i>Je ferai passer toute ma bonté sur ta face.</i>"</p> <p>À ce moment-là, le Seigneur expliquera la vision devant lui en expliquant les choses : "<i>et je proclamerai au nom du Seigneur devant toi</i>". Apparemment, le sens de cette phrase est le même qu'il s'agit de l'acte des ancêtres : "<i>Appeler au nom du Seigneur</i>", c'est-à-dire appeler les hommes au nom du Seigneur pour qu'il se lève et vienne.</p> <p>Cela dit : Dieu apprendra à Moïse comment exprimer la vision dans le langage des hommes, afin qu'il proclame la parole de Dieu aux hommes. Et en effet, de cette manière, ils ont expliqué l'accomplissement de cette promesse dans <i>Rosh Hashanah</i> 17b : "<i>Rabbi Yohanan a dit : si le verset n'avait pas été écrit [explicitement], on n'aurait pas osé le dire. Il enseigne que le Saint, -béné soit-Il-, s'enveloppa, [si l'on peut s'exprimer ainsi, dun 'talit'], comme un ministre-officiant et indiqua à Moïse l'ordre rituel de la prière</i>". - Dieu lui enseigna, comment les êtres humains appelleront au nom du Seigneur au moment où ils se tiendront devant Lui en prière. Cependant, dans toutes les autres passages, qui concernent un appel pour les hommes "<i>au nom du Seigneur</i>" ("<i>beshem H'</i>") pour</p>

מחובר "בשם ה'" על - ידי פיסוק הטעמים, ואילו כאן, וכן להלן לד, ה, חיבר הכתוב את המושג "קרא בשם" ועשה אותו לפעל מורכב, שאליו מתווסף "ה'" כמשלים. לפי זה משמעו כך: ואני אקרא לפניך את ה' בשמותיו, דהיינו אקרא את שמותיו של ה' לפניך, הווה אומר: אני אעביר לנגד עיניך את כל ריבוי הפנים של אחדות מידת טובי, וכל פן ופן שבריבוי הפנים הזה יבואר לך באר היטב על - ידי אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא:

והנתי וגו'. וזאת אעשה: אתנהג לפני עיניך במידת החנינה והרחמים. עיניך תחזינה, שמידת החנינה והרחמים של ה' מתגלה בצורה שונה בהתאם לתכונת האדם שה' פונה אליו במידה זו. לא רק זאת אראה לך, שאחדות מידת טובי מתגלה בריבוי הפנים של חנינה, רחמים וכו', אלא אף זאת, שכל אחת ממידותי מתגלה בצורה שונה בהתאם לתכונות השונות של בני האדם שאני פונה אליהם. עתיד אתה ללמוד לדעת, באיזו מידה מרובה אני מנהיג את בני האדם לפי תכונותיו של כל אחד ואחד מהם.

דווקא הנהגה אינדיבידואלית זו של ה' - **והנתי את - אשר אתן ורחמתי את - אשר ארחם** נפלאה היא מבינת בן תמותה; הוא מסוגל בדוחק להגיע לידי הכרת העניין הכללי, אך עניין הפרט הוא לגביו סוד כמס. מסיבה זו אנו טועים בנקל בהערכת "דרכי ה'". במקום שלפי שיקול דעתנו יש לפנינו מקרה של "צדיק ורע לו, רשע וטוב לו", עלולים אנחנו לשגות לא רק בקביעת התארים "צדיק ורשע", אלא וודאי שאין אנחנו מסוגלים לומר בבטחה בכל מקרה ממש: "רע לו" ו"טוב לו". כי רק ההבנה העמוקה ביותר בדבר האינדיבידואליות של אדם מסוים יכולה לקבוע, מה באמת רע לו ומה באמת טוב לו.

בברכות ז ע"א מביאה הגמרא את דעתו של ר' יוסי: "בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו", ואת דעת ר' מאיר החולק על ר' יוסי ואומר, שחידת הנהגתו של ה' נשארה סוד כמס בפני משה. והנה מנקודת המבט שלנו אפשר לקיים את שתי הדעות זו ליד זו. אפילו הראה לו ה' את פתרון החידה הזאת בהציגו לפניו את האופי האינדיבידואלי של הנהגתו, כנאמר "והנתי את - אשר אתן וגו'", עדיין יש לומר שבינת בשר ודם, ולוא בינתו של איש כמשה, לא תספיק כדי הערכת כל מקרה ומקרה של הנהגת ה' על - פי הכלל הזה.

qu'il se lève et vienne, "au nom du Seigneur" est relié par la ponctuation des voyelles, alors qu'ici, et aussi ci-dessous, en 34:5, l'Écriture a relié l'expression "*appeler par le nom*" ("*qara > beshem*") et en a fait un verbe composé, auquel "*le Seigneur*" est ajouté en complément. D'après cela, cela signifie ceci : Et j'appellerai Dieu devant toi par ses noms, c'est-à-dire que j'appellerai les noms de Dieu devant toi, c'est ce que je veux dire : Je ferai passer devant tes yeux tous les nombreux visages de l'unité de l'attribut de ma bonté, et chaque facette de cette multiplicité de visages te donnera un bon aperçu - par l'un des noms du Saint, -béni soit-Il- .

"et je ferai faveur, etc." : C'est ce que je ferai : je me comporterai devant tes yeux avec l'attribut de la bienfaisance et de la compassion. Tes yeux verront que l'attribut de la bienfaisance et de la compassion de Dieu se révèle différemment selon le caractère de la personne à qui Dieu s'adresse avec cet attribut. Non seulement je te montrerai que l'unité de l'attribut de ma bonté se révèle dans les multiples visages de la bienfaisance, de la compassion, etc., mais aussi que chacun de mes attributs se révèle de manière différente selon les différentes qualités des personnes à qui je m'adresse. À l'avenir, tu apprendras à savoir avec quel attribut multiple je dirige les gens selon les qualités de chacun d'entre eux.

Précisément cette conduite individualisée du Seigneur – "***et je ferai faveur à qui je ferai faveur et j'aurai compassion de qui j'aurai compassion***" est merveilleuse, elle est comprise par un mortel; Il est à peine capable d'arriver à la connaissance de la question générale, mais la question de l'individu est un secret pour lui. Pour cette raison, nous nous trompons facilement en évaluant "les voies de Dieu". Lorsque, selon notre jugement, nous avons devant nous un cas de "juste à qui [il arrive] malheur, de méchant à qui [il arrive] bonheur", nous pouvons nous tromper non seulement en déterminant les adjectifs "juste et méchant", mais certainement nous ne sommes pas en mesure de dire en toute sécurité dans tout cas réel : "malheur pour lui" et "bonheur pour lui". Parce que seule la compréhension la plus profonde de l'individualité d'une certaine personne peut déterminer ce qui est vraiment mauvais pour elle et ce qui est vraiment bon pour elle.

Dans *Berakhot* 7a, la Gemara cite l'avis de Rabbi Yossi : "Il a demandé de lui faire connaître les voies du Saint, -béni soit-Il-, et il le lui donna" et l'avis de Rabbi Meir, qui n'est pas d'accord avec Rabbi Yossi et dit que le secret de la conduite de Dieu restait un profond mystère devant Moïse. Et voici, de notre point de vue, il est possible de tenir les deux points de vue côte à côte. Même si Dieu lui a montré la solution à cette énigme en lui présentant la nature individualisée de sa conduite, comme il est écrit : "***Et je ferai faveur à qui je ferai faveur, etc.***", il faut encore dire que la compréhension de chair et de sang, et non la compréhension d'une personne comme Moïse, ne suffira pas à évaluer chaque cas de la conduite de Dieu selon cette règle.

<p>מבין כל המידות השונות, שבהן מתגלה המידה האחת של "טוב" ההנהגה האלוהית, נזכרות כאן רק מידות החנינה והרחמים. אלו המידות הכלליות והמקיפות ביותר. "חנן" קרוב ל"ענן", "הנן" (עי' פי' בראשית ו, ח), והוראתו המילולית: לתת כשרון למישהו, למלא אותו כוחות, כשרים ואמצעים. הרי זו מידת התייחסותו הראשונה של ה' אל יצור כלשהו, מקור החיים לכל חי, שכן ביסודו של דבר "חנן" משמעו: להוות, לתת ברכה לעתיד. "רחמים" היא המידה השניה, שבלעדיה אין כל יצור יכול להתקיים. מידה זו מלווה כל יצור, שמידת החנינה נתנה לו חיים, בכל דרכי חייו, והיא לא תרפה ממנו הואיל והוא נתהווה על ידה ויצא מ"רחמה", ולפיכך היא תישאר לכל חייו "רַחֵם" שעמו מגן ושמירה. משום כך לעולם "חנן" קודם ל"רחום", ובמקום ש"רחום" נזכר ראשונה (כגון להלן לד, ו; תהלים פו, טו; קג, ח) - אין זה אלא חידוש הענקת החנינה.</p> <p>לפי תוכן ההבטחה האמורה כאן, וקיומה להלן לד, ו - ז, אין הכתוב מדבר אלא במילוי בקשתו הראשונה של משה - "הודיעני נא את - דרכך". דבר זה מחוור מתהלים קג, ז - ח, שם נרמז על התגלות ה' אל משה, להלן לד, ו, במלים: "יודיע דרכיו למשה וגו'".</p> <p>בפסוק כ מפורש טעם אי - היענותו של ה' לבקשה מפאת נושאה, והוא צמצום גבולות כושר הכרתו של אדם בימי חלדו.</p>	<p>De tous les différents attributs, dans lesquels se révèle le seul attribut de la "bonté" de la conduite divine, seuls les attributs de bienveillance et de compassion sont mentionnés ici. Ce sont les mesures les plus générales et les plus complètes. "<i>ḥanan - faire faveur</i>" est proche de "<i>ʿanan - nuage</i>", "¹הנן", (cf. Commentaire sur Ge 6:8), et sa signification littérale est : donner du talent à quelqu'un, le remplir de forces, de talents et de moyens. C'est l'attribut de la référence première de Dieu à toute créature, source de vie pour tout être vivant, puisque, à la base du mot "<i>ḥanan</i>" il y a la signification : constituer, donner une bénédiction pour l'avenir. "Compassion" est le deuxième attribut, sans lequel aucune créature ne peut exister. Cet attribut accompagne chaque créature, à qui l'attribut de bienfaisance a donné la vie, dans toutes les voies de sa vie, et il ne l'a pas lâché puisqu'il a été formé par elle et est sorti de son "<i>rèhèm - utérus</i>", et donc il restera pour le reste de sa vie un "<i>rèhèm - utérus</i>" avec lequel il protège et garde. Pour cette raison, "<i>Ḥannûn - Bienfaisant</i>" précède toujours "<i>Raḥûm - Compatissant</i>", et là où "<i>Raḥûm</i>" est mentionné en premier (comme ci-dessous Ex 34: 6 ; Ps 86:15 ; 103: 8) - ce n'est rien d'autre que le renouvellement de l'octroi de la bienfaisance.</p> <p>Selon le contenu de la promesse mentionnée ici, et son existence ci-dessous (34:6-7), l'Écriture ne parle que pour répondre à la première demande de Moïse - "<i>Fais-moi donc connaître ta voie</i>". Cela ressort clairement de Ps 103:7-8, où il est fait allusion à la révélation de Dieu à Moïse, (ci-dessous en 34:6), dans les mots : "<i>Il dit connaître ses voies à Moïse, etc.</i>" (du Ps 103:7).</p> <p>Au verset 20, la raison de la non-réponse de Dieu à la demande en raison de son sujet est expliquée, et c'est la réduction des limites de la capacité d'une personne à savoir à l'époque de sa vie terrestre.</p>
--	--

TORAH TEMIMAH sur Ex 33:19 (traduction Jacques KOHN)	תורה תמימה שמות פרשת משפטים פרק לג פסוק ז
19) Je ferai faveur ... je ferai miséricorde — Une <i>barayetha</i> nous enseigne : Rabbi Méir a enseigné : " Je ferai faveur à qui je ferai faveur, je ferai miséricorde à qui je ferai miséricorde " : " <i>Je ferai faveur</i> " — y compris à qui ne le mérite pas ; " <i>je ferai miséricorde</i> " — y compris à qui ne le mérite pas (<i>Berakhot 7a</i>).	(יט) וְחַנְתִּי - וּרְחַמְתִּי , תניא, ר' מאיר אומר, וְחַנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲחֵן וּרְחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם , וְחַנְתִּי - אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ הַגּוֹן, וּרְחַמְתִּי - אֶף עַל פִּי שְׂאִינוּ הַגּוֹןכג [ברכות ז' א']:

¹ Je ne parviens pas à discerner le sens de ce terme et son rôle dans cette phrase du commentaire de R.S.R. Hirsch. Ne serait-ce pas une coquille (confusion entre le הָ et le חָ) ? En Ge 6:8, il commente l'expression "*מָצָא חֵן*" ("*trouver grâce*"), qui, dans le cas de Noé, peut en effet évoquer les compétences dont il aura besoin pour remplir son rôle face aux événements à venir.

דעת מקרא - שמות פרק לג פסוק ז	DA<AT MIQRA> sur Ex 33:19
<p>(יט) ויאמר — ה' אל משה. נאמר כאן 'ויאמר' בלבד, לפי שהיא אמירה סתומה, והיא תלך ותתבאר בשלש האמירות הבאות (ראה בפירוש לקמן כ-כא ; לד א).</p> <p>אני אעביר כל-טובי על-פניך — כלומר : מה שבקשתי לראות את כבודי לא אתן לך, אבל את טובי - את מדותי הטובות - אעביר על פניך. באופן שתראה את טובי, ולא את כבודי.</p> <p>ללשון 'כל-טובי' השנה הלשון האמור בעבד אברהם 'וכל-טוב אדניו בידו' (בר' כד י). נשם, אצל בשר נדם, ה'טוב' הוא רכוש חמרי. וכאן, אצל ה', הטוב היא מדות מפשטות, שהן קנינו וסגלותיו של ה'.</p> <p>ללשון 'אעביר ... על-פניך' השנה 'וכל-הגתים שש-מאות איש ... עבדים על-פני המלך' (ש"ב טו יח וראה שם בדעת מקרא). ונשם מדבר במלך, שעבדיו הנאמנים לו עובדים על פניו והוא סוקרם. וכאן חלק ה' פבוד למשה נאמן ביתו ויפה את פוחו לסקר את מדותיו של ה'. ודבורו של ה' פותח 'אני', לרמז : אני בעצמי ובכבודי אעביר את טובי. והואיל וטובו, מדותיו של ה', הן בעצמותו, נרמז כאן, שאכן ה' בעצמו יעבר על פני משה (ראה לקמן לד ו), אלא שמשה לא יראה כי אם את טובו בלבד, כמו שיתבאר לקמן.</p> <p>וקראתי בשם ה' לפניך — כדי להודיע לך, שאני הוא המעביר (והעובר), אקרא לפניך בשם, כלומר : אבטה בקול רם שם מסים והשם שאקרא בו הוא ה' (השם המפורש). הטעמים עשו הפסק בין שתי התבות 'בשם ה'', וחברו את התבות 'וקראתי בשם' — ללמד, שהתבה 'ה' היא הקריאה הנשמעת למשה.</p> <p>וחנתי את אשר אחון - ובאותה שעה אקרא ואודיע, כי מדתי היא, שאני חונן את מי שראוי לפני לחנינה — את מי שמוצא חן בעיני, לאדם הזה אני נותן חנינה וממלא את משאלותיו.*</p> <p>⁷³*[וחנתי] - עבר מהפר למדבר בעדו מבנין קל של שורש 'חנן' ועל דה"ה הכפולים. 'אחון' - עתיד של הנ"ל].</p> <p>ורחמתי את-אשר ארחם — ועוד אודיע, כי מדתי לרחם (לחמל ולחבב ולאהב) את הראוי לפני לרחמים. הפעל 'וקראתי' נמשך במחשבה גם על המחצית השנייה של הכתוב. ונשעור הדברים : אקרא לפניך על אודות מדתי לחון את אשר אחון ולרחם את אשר ארחם. ורמז כאן ה', שפאשר יעבר על פני משה, יקרא לפני את</p>	<p>19) Il dit — Dieu à Moïse. Il est écrit ici : "<i>Et il a dit</i>", seulement puisqu'il s'agit d'une déclaration vague, et elle sera clarifiée dans les trois déclarations suivantes (voir le commentaires ci-dessous en 33:20-21 et 34:1).</p> <p>Je vais faire passer tout mon "bien" sur ta face — C'est-à-dire : Ce que tu as demandé de voir, ma Gloire, je ne te le donnerai pas, mais mon "<i>bien</i>" —mes attributs positifs— je le ferai passer sur ta face. De la manière que vous voyez ma "<i>bonté</i>", et non ma Gloire.</p> <p>Pour l'expression "<i>tout mon bien</i>", comparez avec l'expression qui est dite à propos du serviteur d'Abraham "<i>ayant en mains tout ce que son maître avait de meilleur</i>" (Ge 24₁₀). Là, chez les êtres de chair et de sang, le "<i>bien</i>" est un bien matériel. Mais ici, chez Dieu, la "<i>bonté</i>" est un des attributs abstraits, qui sont la nature et les qualités de Dieu.</p> <p>Pour l'expression "<i>je ferai passer ...sur ta face</i>", comparez avec "<i>et tous les Guittites, six cents hommes ... passaient devant le roi</i>" (2Sa 15:18, avec le commentaire de Da<at Miqra>). Là, il s'agit d'un roi, dont les serviteurs qui lui sont fidèles passent sur sa face et qui les passe en revue. Et ici, Dieu a rendu hommage à Moïse, fidèle à sa maison et il a donné pouvoir de passer en revue les attributs de Dieu. Et la parole de Dieu commence par "<i>moi</i>", pour suggérer : moi-même et ma Gloire, je ferai ma passer ma "<i>bonté</i>". Et puisque sa bonté fait partie des attributs de Dieu, ceux-ci sont dans son essence, et c'est donc Dieu lui-même qui passera "sur la face de" Moïse (cf. ci-dessous 34:6), Mais Moïse ne verra rien d'autre que sa bonté, comme ce sera expliqué plus loin.</p> <p>Et j'appellerai par le Nom de Hachem devant toi — Afin de te faire savoir que je suis celui qui fait passer (et qui passe), j'appellerai devant toi par mon nom, c'est-à-dire, je prononcerai à haute voix un nom déterminé, et le nom que j'appellerai est celui de Dieu (le "Nom ineffable"). Les signes de cantilation ont mis un arrêt entre les deux mots "<i>par le Nom de Dieu</i>" et [les] ont reliés avec les mots "<i>et j'appellerai par le Nom</i>" — pour enseigner que le mot "Dieu" est la proclamation qui est faite entendre à Moïse.</p> <p>et je ferai faveur à qui je ferai faveur — Et à cette heure j'appellerai et je ferai connaître, que tel est mon attribut : que moi je fais faveur à ceux qui méritent devant moi faveur — ceux qui trouvent grâce à mes yeux, à cette personne j'accorde la grâce et j'accomplis ses souhaits.</p> <p>Note 73* [We-Hannotî - passé inverti à la 1ère personne du singulier au binyan qal de la √ "H-N-N" sur le modèle des verbes géminés. <i>ahôn</i> – futur de ce qui a été mentionné plus haut.]</p> <p>et j'aurai compassion de qui j'aurai compassion — Et encore je ferai connaître que mon attribut d'avoir compassion (d'avoir pitié et de chérir et d'aimer) celui qui mérite devant moi compassion. Le verbe "<i>et j'appellerai</i>" se poursuit dans la pensée également dans la 2ème moitié du texte. Et la leçon des paroles est : j'appellerai devant toi à propos de mon attribut de faire faveur à qui je ferai faveur et d'avoir compassion de qui j'aurai compassion. Et ici Dieu suggère que quand il passera sur la face de Moïse, il proclamera devant lui</p>

הַמַּדּוֹת 'אֵל רִוּם וְחַנּוּן' (לקמן לד ו-ז ; ראד שם בפירושו),
וְעוֹד, יֵשׁ כָּאֵן רִמּוֹ, שְׂבִשְׁעָה שְׂיַעֲבֹר ה' עַל פְּנֵי מֹשֶׁה, תִּהְיֶה שְׁעַת רְצוֹן, וּבִהּ יַחֲוֶן ה'
וְרַחֵם אֶת הָרְאוּיִים לָךְ. וּלְפִי זֶה נִרְמָז כָּאֵן, שְׂעֵצֶם קִרְאָת הַמַּדּוֹת הָאֵלֶּה מְעוֹרְרָת
אוֹתָן לַפְעֵל (וראה לקמן בפירושו לפסוק לד ו-ז). וְלֹא נֶאֱמַר כָּאֵן 'וְחַנּוּתִי וְרַחֲמֵי' בְּלִבְדּוֹ,
אֲלֵא 'וְחַנּוּתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֻן וְרַחֲמֵי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם' - לְלַמְּדֵנוּ, וְלֹא גִלָּה זֹאת ה'
לְמֹשֶׁה.*

⁷⁴*[הפועל 'אעביר' שהוא נקשר אל 'פנ' מוש' אחריו 'על'. ולשון 'מעביר על פניו' נופל
בגורם לתנועה מתמשכת מצד אחד של הפנים אל הצד השני (מימין לשמאל או משמאל
לימין), והפועל 'קרא', שהוא נקשר אל 'פנ' מוש' אחריו למ"ד היחס, ולשון 'קורא
לפניו' נופל במי שגורם לשומע, שישמע את הקול הנ"ס לאוזניו, אילו הוא בא ממקום
הנמצא לפני השומע, ולא מצדו או מאחוריו.]

וְהַפְּנִיָּה הַפְּנִימִית שְׂבִדְכָרִים הָאֵלֶּה, שְׂנֶאֱמַר לְמֹשֶׁה, שְׂבִקְשָׁתוֹ, שְׂיַדַּע בְּבִרְוֹר גְּמוּר
אֶת דְּתָי ה' לֹא תִנָּתֵן לוֹ בְּמִלּוּאָה, אֲבָל יִזְכֶּה לְהַפְּרָה בְּרוּרָה שֶׁה' עִמּוֹ, כְּמִי שְׂשׁוֹמֵעַ
בְּאֲזָנָיו אֶת קוֹל מוֹשִׁיעוֹ הַנִּמְצָא בְּקִרְבּוֹ, וְיִזְכֶּה לְדַעַת מְקַצַּת מַמְדּוֹת ה', שְׂבִקְהֵן הוּא
נוֹהֵג בְּחֵן וּבְרַחֲמִים. וְדִיעָה זוֹ תִסְפִּיק לוֹ כְּדִי לְהַדְרִיף אֶת יִשְׂרָאֵל וּלְלַמְּדֵם לְמִצָּא חֵן
בְּעֵינֵי ה'. אֲבָל לֹא יֵדַע מֹשֶׁה אֶת כָּל דְּתָי ה' כָּלָן. וְאַף אִלּוּ שְׂיַדַּע לֹא יִתְבָּאֲרוּ לוֹ
בְּשִׁלְמוֹת, אֲלֵא בְּחִלְקוֹן, כְּמִי שְׂמַעְבִּירִים לְפָנָיו דְּמִיּוֹת, וּמִנִּיחִים לוֹ לְהַתְבַּנֵּן בְּהֵן
לְשַׁעֲה קִלָּה בְּזִמָּן תְּנוּעָתוֹ, וְלֹא כְּשֶׁהֵן עוֹמְדוֹת.

les attributs "*El Rahûm weHannûn*" (cf. plus loin 34:6 et y voir le commentaire),
et encore, il y a ici une allusion à ce qu'à l'heure où Dieu passera sur la face de Moïse, ce
sera l'heure de son bon vouloir, et qu'alors Dieu fera faveur à, et aura compassion de
ceux qui me méritent. Et d'après cela, il est suggéré ici que le fait même de proclamer ces
attributs les stimulent à agir (voir plus loin le commentaire sur les versets 34:6-7). Et il n'est
pas écrit ici seulement "*et le ferai faveur et j'aurai compassion*", mais "*je ferai faveur à
qui je ferai faveur et j'aurai compassion de qui j'aurai compassion*" – c'est pour nous
enseigner, mais Dieu n'a pas révélé cela à Moïse.

Note 74* [Le verbe "*ya'avîr*" (*je ferai passer*"), quand il est relié à "*panèikha*" ("*ta face*") se
prolonge derrière [la préposition] "*al*" ("*sur*"). Et l'expression "*ma'avîr al panaiw*" ("*il fera
passer sur ta face*") concerne la cause du mouvement qui se prolonge d'un côté à l'autre du
visage (de droite à gauche ou de gauche à droite), et le verbe "*Q-R-ʾ*" ("*crier, proclamer*"),
quand il est lié à "*panèikha*" ("*ta face*") se prolonge derrière la préposition "ל-" ("*lamed*"), et
l'expression "*qôré lephanaiw*" ("*il appelle devant sa face*") concerne celui qui est la cause
d'entendre, qui entendra la voix entrer dans ses oreilles, comme si elle arrivait d'un endroit qui
se trouve devant celui qui entend, et non pas de son côté ou de derrière lui.]

La signification intérieure de ces paroles, comme il est dit à Moïse, c'est que sa demande
de connaître en toute clarté les voies de Dieu ne lui sera pas donnée dans son intégralité,
mais il obtiendra une reconnaissance claire que Dieu est avec lui, comme celui qui
entend dans ses oreilles la voix de son Sauveur qui se trouve près de lui et il obtiendra de
connaître un peu des attributs de Dieu, par lesquels il se conduit avec grâce et
compassion. Et cette connaissance lui suffira pour guider Israël et lui apprendre à trouver
grâce aux yeux de Dieu. Mais Moïse ne connaissait pas toutes les voies de Dieu. Et ce
qu'il connaîtra ne lui sera pas expliqué entièrement, mais seulement en partie, comme si
on fait passer devant lui des images, en lui permettant de les observer un bref instant
pendant leur mouvement et non quand elles sont arrêtées.

Les sources : presque tous **les textes** sont cités ici d'après le logiciel "**Responsa Project**" de l'université Bar Ilan, version 20 (de 2012), parfois complété (ou recoupé) par ...

... "Judaic Bookshelf : Master Library" (CD. T.E.S. 2010)

... "Tora Temima" : édition de la Bible (Houmash) en hébreu + français, avec Rashi et des extraits de la tradition rabbinique (Gallia, Jérusalem 1998)

... "Da^cat Miqra[>]" : commentaire biblique en hébreu publié par le "Mossad ha-Rav KOOK" (1865-1935), offrant un solide résumé des commentaires traditionnels. L'interprétation y est principalement basée sur le *peschat* (lecture directe et littérale du texte) ; pour Ex 33:19 = tome ספר שמות (Jérusalem 1991)

Les traductions en français sont souvent tirées de (ou inspirées par) :

... "Tora Temima" Tome 2 "*Chemoth*", [traduction : Jacques KOHN]

... le site web "*Sefaria*" [traduction : la communauté SEFARIA]

... "*Targum du Pentateuque. Tome II : Exode et Lévitique*" (Cerf, Paris 1979), [traduction : Roger LE DEAUT]

... "*Le Talmud, l'édition Steinsaltz*" (Institut israélien des Publications Talmudiques, Jérusalem, 1994 sq)

1 2 etc. =
N° de page ↴

Légende :

- gras / italique = citations (de la Bible ou du Talmud)
- gras non italique = mots tirés d'une citation
- italique / non gras = autres citations ou variantes d'un targum

Notes :

- Responsa = imposante base de données réunies dans le logiciel de l'université Bar Ilan "*Responsa Project*". C'est la version 20 (de 2012) qui est ici utilisée.
- sauf précisions contraires, les traductions sont de moi-même, parfois bizarrement "aidé" (?) par *Google Translate*.
- Responsa liste aussi un autre commentaire d'Ex 33:19 (celui de Malbim), non cité ici faute d'une traduction française acceptable.

Repères chronologiques (les dates précises sont proposées en 2023 dans Wikipedia ... et parfois aussi ailleurs) :

- les TARGUM^{im} : traductions araméennes orales de la Bible dans les synagogues ; fixées vers les 3e- 4e siècles. 1 2
- le TALMUD BABLI (de Babylone) : études et discussions à partir de la Michna, compilé entre les 3e et 6e s. 2 3
- [+ PENÉ YEHOSHUA de Rabbi Jacob Joshua, tossafiste, commentateur du Talmud, édité en 1739]. 3

... les divers midrashim :

- SIFRÉ BA-MIDBAR : midrash surtout halakhique, très ancien ; (plutôt école Ishmaél). 4
- SHEMOT RABBAH : midrash de la période des gueonim (7e - 10e s. ; édité à partir du 16e s.). 4
- PESIQTA ZUTARTA = Midrash "lèqah tov" (par Tuvia ben Eliezer, 11e s.). 5
- MIDRASH AGGADA (édition Buber), Alep 12e - 13e s. 5
- YALQOUT SHIM^cONI, dit "Yalqout de Siméon de Francfort" 13es. Recueil de midrashim. 5 6

... et les commentaires :

- RASHI de Troyes (Rabbi SHlomo Itshaq) 1040-1105, commentateur incontournable (Number^oone) de la tradition. 7
- RASHBAM (Rabbi Shmouel ben Meïr), beau-fils de RASHI (≈ 1085 - 1158), en Champagne, puis à Rouen. 7
- IBN EZRA (Abraham ben Méïr) 1089–1167, Andalousie, le plus grand commentateur de la Bible, après Rashi. 7 8
- le HIZKUNI (Rav Hizqiyahû ben Manoah) 13e siècle, en Provence. 8
- DA^cAT ZEQÉNIM des Maîtres tossafistes (date inconnue, 1° publication en 1783). 8
- HADAR ZEQÉNIM des Maîtres tossafistes (date inconnue, 1° publication en 1783). 9
- REQANATI : R. Menachem Recanati 1250 - 1310, en Italie, kabbaliste. 9
- Le "RO[>]SH" = Rabbénû Asher ben Yehiel (1250 - 1327) à Tolède. 10
- Rabbénû BE-HAYYÉ = Baḥya ben Asher Ibn Ḥalawa (1255 - 1340). à Saragosse. 10
- BA'AL HA-TOURIM : Ya^caqov ben Asher (1269 - 1340), fils du Ro'sh, à Cologne, puis Castille en Espagne. 11
- SFORNO ('Ovadya ben Ya^caqov) 1475 – 155, à Rome puis à Bologne (Italie). 11
- ALSHEIKH (Moshé, dit "ha-Qadosh") 1508 – 1593, rabbin ottoman, élève de Joseph Caro, à Safed. 11 à 13
- OR HA-HAYYIM (Rabbi Ḥayyim ben Moshé ibn Attar) 1696 – 1747, (Maroc, Italie, Galilée). 13
- Rabbi Samson Raphaël HIRSCH (1808 – 1888), à Emden, en Moravie, puis à Francfort sur le Main. 14 à 16
- + TORA TEMIMA de Rabbi Baruch EPSTEIN 1860 sq) Vilna 1904, ré-édition Chad V'Chalak, Jérusalem 2005. 16
- + DA^cAT MIQRA[>] : résumé des commentaires pour grand public hébreophone, ditrtction Yehuda KIEL. 17 18